

B. BÍREŠOVÁ – R. ROSINSKÝ – R.SABO – E. SOBINKOVIČOVÁ

METODICKÁ PRÍRUČKA PRE PODPORNÉ ČINNOSTI KOMUNITNÉHO A VÝCHOVNÉHO ASISTENTA

Názov: *Metodická príručka pre podporné činnosti komunitného a výchovného asistenta*

Autori: Mgr. Barbora Bírešová, PhD.
doc. PhDr. Rastislav Rosinský, PhD.
Mgr. Robert Sabo, PhD.
PaedDr. Eva Sobinkovičová, Ed.D.

Recenzenti: doc. Mgr. Jurina Rusnáková
Mgr. Monika Duždová

Jazyková úprava: PaedDr. Mária Ťavodová

Vydal: NIVAM

Vydanie: prvé

Formát: elektronický

Rok vydania: 2026

ISBN: 978–80-565-1708-6

Obrázky v publikácii boli vygenerované programom ChatGPT (nástroj DALL-E 3), OpenAI, 2026.

Táto metodika je dostupná pod licenciou Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Dielo je možné voľne šíriť, kopírovať, upravovať a používať aj na komerčné účely za podmienky uvedenia autora.

Plné znenie licencie: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sk>

Obsah

ÚVOD	4
1 KTO STE V ŠKOLE A ČO JE VAŠOU ÚLOHOU?	5
1.1 ČO JE TO „PODPORNÁ ČINNOSŤ“ A AKÝ JE ROZDIEL MEDZI PRÁCAMI V ŠKOLE?	5
1.2 AKO SA SPRÁVAŤ V ŠKOLE AKO PROFESIONÁL	7
2 AKO DIEŤA PREŽÍVA PRVÉ DNI V ŠKOLE A AKO MU ROZUMIEŤ	10
2.1 ČO SI VŠÍMAŤ NA SPRÁVANÍ DIEŤAŤA?	10
2.2 AKO SA CITLIVO ROZPRÁVAŤ A SPRÁVAŤ K DIEŤAŤU	11
2.3 AKO POMÔČŤ DIEŤAŤU, ABY CHODILO DO ŠKOLY KAŽDÝ DEŇ	13
3 PODPORA SAMOOBSLUŽNÝCH ČINNOSTÍ, HYGIENY A BEZPEČNOSTI	15
3.1 ZÁSADY OCHRANY ZDRAVIA: AKO PREDCHÁDZAŤ ÚRAZOM	15
3.2 AKO UČIŤ DETI ČISTOTE A SAMOSTATNOSTI	16
4 ČO BRÁNI DEŤOM V UČENÍ A AKO IM POMÔČŤ	19
4.1 AKO ROZODNAŤ RÔZNE TYPY BARIÉR V KAŽDODENNOM ŽIVOTE	19
4.2 REŠPEKT, ÚCTA A BÚRANIE MÝTOV V ŠKOLE	21
5 KOMUNIKÁCIA S DEŤMI A RODIČMI V ŠKOLE AJ V TERÉNE	23
6 PRAKTICKÁ PRÍPRAVA A SPÄTNÁ VÄZBA	25
7 KEĎ ŠKOLA PRICHÁDZA ZA RODINOU	27
PRÍLOHA A – ROBÍM TO DOBRE?	29
ZOZNAM MOJEJ PRÁCE	29
1 KTO STE V ŠKOLE A ČO JE VAŠOU ÚLOHOU?	30
2 AKO DIEŤA PREŽÍVA PRVÉ DNI V ŠKOLE A AKO MU ROZUMIEŤ	32
3 PODPORA SAMOOBSLUŽNÝCH ČINNOSTÍ, HYGIENY A BEZPEČNOSTI	34
4 ČO BRÁNI DEŤOM V UČENÍ A AKO IM POMÔČŤ	36
5 KOMUNIKÁCIA S DEŤMI A RODIČMI V ŠKOLE AJ V TERÉNE	38
6 PRAKTICKÁ PRÍPRAVA A SPÄTNÁ VÄZBA	40
7 KEĎ ŠKOLA PRICHÁDZA ZA RODINOU	42
PRÍLOHA B – OBRÁZKOVÝ SPRIEVODCA	44

ÚVOD

Tento dokument vznikol ako jednoduchý sprievodca pre ľudí, ktorí prichádzajú pracovať do školy ako podpora pre deti a ich rodiny. Možno ste na začiatku a premýšľate, čo presne máte robiť, ako sa správať a kde je vaše miesto. Možno máte aj obavy, či to zvládnete. To je úplne v poriadku. Každý, kto začína, má podobné otázky. Cieľom tejto metodiky je ukázať vám, že vaša práca má veľký zmysel. Nie ste „len“ pomoc v triede. Ste človek, ktorý môže deťom uľahčiť prvé kroky v škole, pomôcť im prekonať strach a ukázať im, že škola môže byť bezpečné a priateľské miesto. Pre mnohé deti ste práve vy ten najbližší dospelý, ktorému rozumejú, a ktorému môžu dôverovať.

Zároveň ste však niečím výnimočným – ste dôležitým mostom medzi svetom rodiny (komunity) a svetom školy. Pomáhate rodičom porozumieť škole a škole zasa lepšie porozumieť životu a potrebám rodín vašich žiakov. Práve v tejto dôvere a spájaní dvoch rôznych svetov spočíva skutočné jadro vašej práce.

V texte nájdete praktické rady z bežného života školy. Dozviete sa, ako rozumieť správaniu detí, ako s nimi komunikovať, ako spolupracovať s učiteľmi aj rodičmi a čo robiť v rôznych situáciách. Všetko je napísané jednoducho a zrozumiteľne bez zbytočných zložitých slov, aby ste to vedeli hneď použiť v praxi. Táto metodika z vás neurobí dokonalého asistenta. Skôr vás má podporiť na začiatku cesty, počas ktorej sa budete učiť každý deň. Dôležité je, aby ste boli vnímavý, trpezlivý a otvorený spolupráci. Chyby sú prirodzenou súčasťou učenia – podstatné je, že vám záleží na deťoch.

Pamätajte, že v škole nie ste sám bez podpory a pomoci. Ste súčasťou tímu, ktorý má spoločný cieľ – pomôcť deťom uspieť. A práve vaša úloha v tomto tíme je často kľúčová. Tento dokument vám má byť oporou, ku ktorej sa môžete kedykoľvek vrátiť.

Pre účely tejto metodickéj príručky používame nasledujúce slová, ktoré slúžia na zjednodušenie a zjednotenie textu:

- **Škola:** Súhrnné označenie pre materskú školu, základnú školu a strednú školu.
- **Dieťa:** Označuje dieťa v predprimárnom vzdelávaní alebo žiaka základnej a strednej školy bez ohľadu na vek.
- **Rodič:** Označuje každého zákonného zástupcu dieťaťa.

Všetky pojmy použité v mužskom gramatickom rode sa v tomto dokumente považujú za rodovo neutrálne a vzťahujú sa rovnako na všetky osoby.

1 KTO STE V ŠKOLE A ČO JE VAŠOU ÚLOHOU?

Keď prvýkrát vstúpíte do budovy školy ako zamestnanec, môžete sa cítiť trochu neisto. Možno si kladiete otázku, či od vás budú chcieť, aby ste učili deti násobilku alebo či máte len dohliadať na to, aby sa deti na chodbe nepobili. Je dôležité si hneď na začiatku povedať, že vaša práca je v škole úplne nová a veľmi vzácna. Vaša pozícia sa volá **komunitný a výchovný asistent** a vaša úloha je v školskom tíme skutočne jedinečná. Vaša sila spočíva v tom, že poznáte komunitu, rodinu a prostredie, z ktorého deti prichádzajú. Rozumiete ich kultúre, jazyku a každodennej realite, čo je pre školu nesmierne vzácny kľúč k úspechu týchto detí. V skutočnosti ste však pre deti niečo ako „dobrá teta/dobry ujo“ alebo „staršia sestra/starší brat“, ktorí im pomáhajú prežiť školský deň bez strachu. Ste tam preto, aby ste deťom podali pomocnú ruku vtedy, keď sa cítia v tomto veľkom svete stratené. Akékoľvek ich otázky, obavy, neistoty sú v poriadku a vy ste tam na to, aby ste im s nimi pomohli.

1.1 ČO JE TO „PODPORNÁ ČINNOSŤ“ A AKÝ JE ROZDIEL MEDZI PRÁCAMI V ŠKOLE?

V škole pracuje veľa rôznych ľudí – okrem učiteľov (tých je samozrejme najviac), môže v škole pracovať, aj školský psychológ alebo školský špeciálny pedagóg, prípadne niekoľko pedagogických asistentov. A teraz k nim patríte aj vy. Všetci sú tu pre deti a ich rodičov. Ale ich práca sa odlišuje. Je to ako pri stavbe domu – murár muruje, elektrikár má na starosti elektrické rozvody a tesár robí strechu. V škole je to podobné a každý musí poznať svoje miesto.

Učitelia vykonávajú takzvanú **pedagogickú činnosť**. To znamená, že oni sú hlavné osoby, ktoré učia. Učitelia vedia, ako deti naučiť držať ceruzku, čítať, či počítať. Vy ako asistent nikdy neučíte. Ak dieťa niečo nevie, vašou úlohou je dieťa povzbudiť, aby sa nebálo opýtať učiteľa, keď niečomu nerozumie.

Vo vašej škole môžu pracovať aj odborníci, ako napríklad školský psychológ či školský špeciálny pedagóg, prípadne sociálny či liečebný pedagóg. Títo odborní zamestnanci robia takzvanú **odbornú činnosť**. Ide napr. o diagnostikovanie, používanie špecifických postupov, cvičení. Spolupracujú s učiteľmi a hľadajú vhodné riešenia pre deti či celé triedy. Môže ísť o rôzne náročné situácie, ktoré si vyžadujú ich odborný pohľad. Určite vám aj oni budú vedieť poradiť, čo je kedy vhodné, ako postupovať, čo a prečo sa s dieťaťom deje, a prečo sa správa či reaguje tak, ako reaguje.

Vaša práca sa volá **podporná činnosť**, čo znamená, že ste pre dieťa v prvom rade „podporou“. Ste ten pilier, o ktorý sa dieťa môže oprieť. Vaša pomoc je v každodenných maličkostiach. Ak ste v materskej škole, pomáhate napr. dieťaťu, aby si v šatni našlo svoje topánky, aby si pred obedom poriadne umylo ruky mydlom a utrelo si ich do uteráka. Pomáhate mu, aby sa nebálo ísť na záchod, lebo pre mnohé deti je školský záchod cudzí a strašidelný. Podporujete dieťa v tom, aby v materskej škole vôbec chcelo každý deň zostať. V základnej škole, zvlášť v prvom alebo druhom ročníku to môže byť podobné, ale samozrejme pridávajú sa aj ďalšie činnosti, pri ktorých žiakom môžete

pomáhať. Prirodzene, odlišné to bude na strednej škole, kde mladí dospelávajúci majú zásadne odlišné potreby a očakávania s čím by ste im mohli pomáhať a podporovať ich.

Vaše postavenie v škole: Ste mostom medzi rodinou a triedou

Jednou z vašich kľúčových úloh je prepájanie sveta, v ktorom dieťa vyrastá, jeho prirodzenej komunity, so svetom školy. Vaše postavenie v škole je výnimočné v tom, že vy poznáte oba svety. Tento most však funguje oboma smermi. Smerom k škole aj smerom k rodine. Príkladom môže byť situácia, ak dieťa vyrastá a žije v osade, vy viete, ako sa tam žije a viete, že niekedy sa deti v noci nevyspali, lebo bola v dome zima alebo hluk. Keď vidíte, že je dieťa ráno bledé a smutné, viete o tom povedať kolegom, napr.: „Dnes na neho netlačte, doma mali ťažký večer.“ Týmto zachránite dieťa pred zlou známkom alebo plačom. Ste súčasťou tímu, ktorý sa stará o to, aby sa dieťa v škole cítilo prijaté.

Pre mnohých rodičov je škola spojená s nedôverou, obavami alebo dokonca so zlými spomienkami z ich vlastného detstva. Často ju vnímajú ako cudzí svet, kde očakávajú iba kritiku. Vy ste však pre nich človek z ich prostredia – niekto, komu rozumejú a komu môžu bezpečne dôverovať. Vašou úlohou je túto nedôveru v školu postupne búrať. Môžete im ľudsky vysvetliť, čo škola od ich dieťaťa potrebuje, pomôcť im preložiť „školskú reč“ do bežného jazyka, alebo ich sprevádzať a povzbudiť, aby sa nebáli prísť na rodičovské združenie. Vy im ukazujete, že škola už nemusí byť strašiakom.

Vašou dôležitou úlohou je vysvetliť rodičom, že škola ich nevníma ako problém, ale ako kľúčových partnerov. Pomôžte im pochopiť, že toto partnerstvo pomôže predovšetkým ich vlastným deťom – keď rodina a škola držia spolu, dieťa napreduje oveľa rýchlejšie a s radosťou. Zároveň tým nesmierne zefektívnete prácu učiteľov, ktorí tak môžu lepšie reagovať na potreby dieťaťa, pretože na výchovu a vzdelávanie už nie sú sami. Skutočné partnerstvo znamená, že škola a rodičia ťahajú za jeden povraz.

Vaša zodpovednosť a kde sú vaše hranice: Čo môžete a čo už nie?

Práca zamestnancov školy sa v mnohom navzájom prelína, je to prirodzené. Existujú však aj hranice, niečo ako ploty s bráničkami okolo záhrady. Je veľmi dôležité vedieť, kde končí vaša záhrada a kde začína záhrada niekoho iného. Vy máte veľkú zodpovednosť za to, aby sa deti pri vás cítili bezpečne. Aby ste boli pre deti tým najbližším človekom, ktorý má čas, všetko trpezlivo vysvetlí, ukáže, pomôže. Zodpovedáte za to, že dieťa neurazíte, že naňho nebudete kričať, a že mu budete dobrým príkladom.

Veľmi dôležitou súčasťou vašej práce je vytvárať vzťahy založené na dôvere a porozumení. Patrí sem napr. **mlčanlivosť**. To znamená, že o všetkom, čo sa v škole o dieťati dozviete alebo začujete, môžete komunikovať len s kolegami v škole, prípadne inými odborníkmi. Nesmiete o tom rozprávať susedom, známym, priateľom a pod. Čo sa stane v škole, musí tam aj zostať. To je hranica, ktorú nesmiete nikdy prekročiť, inak stratíte dôveru detí aj učiteľov.

Pre dieťa ste v prvom rade oporou a podporujete ho. Učenie a odborná pomoc sú úlohou učiteľov, psychológa či špeciálneho pedagóga. Ak dieťa plače, môžete ho objasť a upokojiť. Je to vaša práca a nikto to neurobí lepšie. Nemali by ste s dieťaťom riešiť vážne rodinné veci, napríklad prečo ocko odišiel od mamky. Tomu sa môže venovať psychológ. Takisto, ak vidíte, že dieťa nevie vypočítať príklad, nepíšete ho za neho do zošita. Radšej mu povedzte: „Skús to, si šikovný, učiteľ ti pomôže.“

Vždy sa radšej dvakrát opýtajte, ak si nie ste niečím istý. Učiteľ je vašim najbližším kolegom a on vám vždy povie, čo od vás v ten deň potrebuje. Nesnažte sa byť prísny policajtom, ktorý len dáva pozor. Budte radšej láskavou pomocou. Deti vás majú rady práve preto, že z vás cítia prijatie, ochotu, lásku. Vy ste ten dôležitý kľúč, ktorý deťom odomyká lepšiu budúcnosť. Vážte si sami seba a svoju prácu, lebo bez vás by bol školský deň pre mnohé deti oveľa ťažší.

1.2 AKO SA SPRÁVAŤ V ŠKOLE AKO PROFESIONÁL

Práca v škole je iná ako práca doma alebo v bežnom živote. V škole platia jasné pravidlá, ktoré musia všetci dodržiavať, aby tam bol poriadok a deti sa cítili dobre. Byť profesionálom neznamena byť prísny alebo dôležitý. Znamená to byť človekom, na ktorého sa dá spoľahnúť a ktorý presne vie, čo má robiť. Podme si vysvetliť najdôležitejšie pravidlá, ktoré vám pomôžu stať sa skvelým asistentom, ktorého si budú všetci vážiť.

Počúvate rady kolegov a spolupracujete s nimi

Keď prídete do triedy, vašim hlavným „kapitánom“ je daný vyučujúci. On má na starosti celé vyučovanie a presne vie, čo sa deti majú v ten deň naučiť. Vašou povinnosťou je postupovať výlučne podľa pokynov školy. Čo to znamená v bežnom živote? Znamená to, že vyučujúci má pripravený scenár hodiny a vy ste pomocník, ktorý dáva pozor na to, či dieťa vníma čo sa okolo neho deje, či sa dokáže do aktivít zapojiť. Podporujete ho v tom, aby sa do aktivít malo šancu zapojiť s ohľadom na svoje schopnosti.

Pýtajte sa učiteľov: „Ako vám môžem pomôcť? Čo by som mal robiť? S čím môžem pomôcť tomuto žiakovi?“ Ak vám učiteľ dá nejakú úlohu, napríklad odprevadiť deti do jedálne, mali by ste urobiť to, čo sa od vás očakáva. Nerobte veci „na vlastnú päsť“ bez toho, aby o tom v škole vedeli. Keď budete všetci ťahať za jeden povraz a robiť to, na čom ste sa vopred dohodli, v škole bude pokoj, poriadok a deti dostanú presne takú pomoc, akú potrebujú.

Vaša posvätná povinnosť: Mlčanlivosť a ochrana súkromia

Toto je možno to najdôležitejšie pravidlo zo všetkých. V škole uvidíte a začujete veľa vecí. Dozviete sa, ktoré dieťa má slabšie známky, ktorému chýba desiata alebo komu otecko doma nadáva. Tieto informácie sú ako vzácne tajomstvá. Môžete o nich hovoriť len s kolegami v škole alebo s rodičmi daného dieťaťa, keď spoločne hľadáte riešenie. Nikdy

ich však nesmiete rozširovať pred cudzími ľuďmi, známymi či susedmi v komunite. Tomu sa odborne hovorí **mlčanlivosť**.

Predstavte si, že by ste o svojom trápení niekomu povedali a on by to vyrozprával iným ľuďom. Určite by vás to mrzelo a cítili by ste sa zradený. Deti a ich rodičia vám musia veriť. Ak sa v škole niečo stane, nesmiete o tom rozprávať ľuďom mimo školy. Súkromie rodiny a ich osobné údaje sú v škole chránené dokonca aj zákonom. Vaša úcta k týmto tajomstvám ukazuje, že ste čestný, človek, ktorému sa dá veriť

Ako sa správať bezpečne, keď pomáhate deťom

Pri práci s deťmi musíte **dbať na bezpečnosť** – na ich, ale aj na vašu vlastnú. Asistencia niekedy znamená, že dieťaťu pomáhate v šatni, pri umývaní, na chodbe, v odbornej učebni či s prípravou na vyučovanie. Podstatné je bezpečie, opatrnosť, úcta k dieťaťu a ku všetkým naokolo. Ak musíte ísť s dieťaťom napr. na záchod, pomôžte mu len po dvere alebo len s tým, čo samo nezvládne.

Bezpečné správanie znamená aj to, že nikdy nepoužívate fyzické tresty. Aj keby vás dieťa veľmi hnevalo, nesmiete ho udrieť, silno ním zatriať alebo ho urážať. Ak je situácia ťažká, zdá sa vám neriešiteľná, neviete si poradiť, radšej požiadajte o pomoc iných kolegov a kolegyně. Rovnako dbajte na bezpečnosť pri práci v teréne – o každej návšteve komunity či rodiny musí škola vedieť, a ak je situácia v rodine napätá, nikdy tam nechodte sami. Vašou úlohou je byť pre dieťa a jeho rodinu bezpečným prístavom, nie niekým, koho sa bude báť.

Vašou úlohou je byť pre dieťa bezpečným prístavom, nie niekým, koho sa bude báť.

Slušnosť a úcta ku všetkým

Ako asistent máte štyri dôležité vzťahy, o ktoré sa musíte starať:

1. Vzťah k sebe - vážte si svoju prácu a chodievajte do školy oddýchnutý, pripravený, slušne upravený, s dobrou náladou a včas.
2. Vzťah k škole- rešpektujte pravidlá a práva svojich kolegov.
3. Vzťah k dieťaťu - všetky deti rešpektujte, majte ich rád také, aké sú a nikoho neuprednostňujte a nesúďte ich podľa zázemia, z ktorého pochádzajú.
4. Vzťah k rodičom - rozprávajte sa s nimi milo a s úctou a bez predsudkov, aj keď ich reakcie môžu byť niekedy emotívne alebo plné obáv. [Aj](#) keď ich reakcie môžu byť niekedy emotívne alebo plné obáv. Ste pre nich vzorom, ako sa dá so školou spolupracovať. Vy ste pre nich bezpečným hlasom školy a ukážkou toho, že škola chce s nimi spolupracovať ako s partnermi.

Ako sa rozprávate s kolegami a ako si vzájomne posúvate informácie

Škola funguje dobre vtedy, keď sa ľudia v nej rozprávajú. Tomu hovoríme **tímová komunikácia**. Vy ste v škole oči a uši, ktoré zachytia veci, ktoré si ostatní nemusia vždy

všimnúť. Možno v šatni uvidíte, že má dieťa roztrhané topánky alebo začujete, že sa mu niekto vysmieva. Je veľmi dôležité tieto informácie správne odovzdať ďalej.

Nenechávajte si dôležité postrehy pre seba, ale ani ich nekričte pred celou triedou. Neuposúvajte ich ako „klebety“ alebo žalovanie na rodinu, ale ako podnet na pomoc dieťaťu. Počkajte na prestávku a v súkromí, bez toho, aby vás počuli deti, napr. v kabinete či zborovni môžete o svojich postrehoch informovať kolegov. Napr. môžete povedať: „Pán učiteľ, všimol som si, že Lucka dnes nič nejedla, asi nemá desiatu.“ Takto informácia zostane tam, kde má a pomôže dieťaťu. Snažte sa len opisovať to, čo ste reálne videli, počuli, zažili, čo ste si všimli. Nemusíte tieto situácie hodnotiť, posudzovať, rozhodovať, kto urobil chybu, aké to bolo (správne, nesprávne, dobré, zlé). Komunikácia by mala byť jasná, pravdivá a bez ohovárania. Keď budeme v tíme úprimní, práca nám pôjde oveľa ľahšie a deti z toho budú mať najväčší úžitok.

2 AKO DIEŤA PREŽÍVA PRVÉ DNI V ŠKOLE A AKO MU ROZUMIEŤ

Keď dieťa príde prvýkrát do školy, je to preňho veľký deň, ale najmä významná zmena. Predstavte si, že by vás niekto zobral a posadil do lietadla a vy nevíete, kam letíte. Presne tak sa cíti dieťa. Doma má svoj zaužívaný režim, svojich rodičov a blízkych, svoje hračky. V škole je zrazu všetko iné, sú tam učitelia, neznáme deti a úlohy, s ktorými sa dieťa zatiaľ ešte nestretlo. Vy ste v škole preto, aby ste boli jeho „záchranné koleso“. Ste tam na to, aby dieťa videlo priateľskú tvár a cítilo, že v tom nie je samo.

2.1 ČO SI VŠÍMAŤ NA SPRÁVANÍ DIEŤAŤA?

Každé dieťa nosí v sebe iný príbeh. Niektoré deti sú od prírody tiché. Keď prídu do školy, ešte viac sa utiahnú do seba. Sedia v lavici alebo za stolíkom so sklonenou hlavou, pozerajú do zeme a boja sa niečo povedať, aby neurobili chybu. Iné deti zase „vystrájajú“. Behajú po chodbe, kričia, nechcú si sadnúť. Nerobia to preto, že sú zlé, ale preto, že sú rady v pohybe.

Často je to len odraz prostredia, z ktorého prichádzajú. Ak dieťa doma vyrastá vo veľkej, hlučnej a temperamentnej rodine, kde má voľnosť pohybu, prechod do tichej triedy s prísnyimi pravidlami je preň obrovským šokom. Potrebuje čas, aby sa naučilo, ako to v škole chodí.

V škole sú aj staršie deti, ktoré už síce neplačú za mamou, no môžu sa správať drzo alebo ináč nevhodne. Často je to preto, že sa hanbia alebo majú problém, ktorý nedokážu vyriešiť. Možno nemajú desiatu, možno majú roztrhané topánky a boja sa, že sa im ostatní budú smiať. Tak radšej vyvolajú konflikt. Vašou úlohou je nehnevať sa na nich, ale skúsiť zistiť, čo ich trápi. Niekedy stačí jedna veta: „Vidím, že máš zlý deň, som tu pre teba. Ako ti môžem pomôcť?“. Keď dieťa zistí, že ho nesúdite za to, ako sa správa, ale zaujímate sa o to, ako sa cíti, získate si jeho dôveru.

Kedy treba spozornieť: Rizikové správanie

Sú však chvíle, kedy musíte byť veľmi pozorný a sledovať, či dieťa nemá väčší problém. Nemusíte byť vyšetrovateľ, aby ste videli, že niečo nie je v poriadku. Hovoríme tomu **rizikové prejavy** a vy ich môžete zachytiť ako prvý. Všímajte si najmä:

1. Silný a hlasný plač - ak dieťa každé ráno nekontrolovane plače, trasie sa alebo má paniku, keď má vojsť do triedy.
2. Ublížovanie - ak dieťa naschvál bije ostatné deti, ničí veci alebo chce niekomu ublížiť bez toho, aby ho niekto provokoval. Niekedy môže dokonca ubližovať aj sebe samému.
3. Úplné uzavretie sa - ak dieťa vôbec nereaguje na svoje meno, na nikoho sa nepozrie a zdá sa, že je „duchom neprítomné“.

4. Zanedbanie - ak vidíte, že dieťa chodí do školy neustále hladné, veľmi unavené (akoby celú noc nespalo) alebo má na tele modriny a zranenia, ktoré tam predtým neboli.

Škola nesmie byť pre dieťa bludisko

Dieťa sa v škole bojí aj preto, že nepozná jej priestory a nedokáže sa v nej pohybovať. Budova je veľká, chodby vyzerajú všetky rovnako a dverí je tam neúrekom. Pomôžte mu, aby sa v budove vyznalo. Prvé dni ho sprevádzajte všade. Ukážte mu, kde sú záchody a ako sa splachuje, lebo mnohé deti sa hanbia opýtať na toaletu a potom majú nehodu.

Ukážte dieťaťu jeho skrinku na topánky a vešiak na bundu. Povedzte mu: „Toto je tvoje miesto, tu si v bezpečí.“ Zavedte ho do triedy alebo do jedálne a ukážte mu, kde si môže sadnúť, aby sa necítilo stratené. Veľmi dôležité je, aby dieťa presne vedelo, kde vás v škole nájde. Povedzte mu: „Keby ti bolo smutno alebo keď ma budeš potrebovať, som v tejto miestnosti, môžeš kedykoľvek prísť.“ Keď dieťa vie, kde nájde pomoc, jeho strach sa zmenší.

Čo robiť a ako o tom povedať učiteľovi

Vaším najlepším nástrojom je **včasná informácia**. Vy ste oči a uši učiteľa tam, kde nevidí – v šatni, na chodbe alebo vonku na dvore. Ak máte pocit, že s dieťaťom niečo nie je v poriadku, nenechávajte si to pre seba. Je dôležité včas upozorniť učiteľa alebo iného zamestnanca školy.

Keď sa vám niečo na dieťati nebude zdať, vyhľadajte učiteľa. Môžete mu povedať: „Pán učiteľ, všimol som si, že Marek je dnes veľmi utiahnutý a vôbec sa nehral s deťmi. Zdá sa mi, že sa niečo deje.“ Týmto krokom vaša najbližšia úloha končí a začína sa spoločná tímová práca. Učiteľ je ten, kto situáciu prevezme a v prípade potreby osloví ďalších odborníkov v škole. Týmto spôsobom vytvoríte okolo dieťaťa záchrannú sieť. Spolu s učiteľom sa potom dohodnete, ako mu pomôcť. Vy ste pre dieťa tou najbližšou osobou a váš postreh môže dieťaťu pomôcť. Budte dieťaťu nablízku, všímajte si ho, počúvajte ho a budte tým, komu sa nebojí zdôveriť.

2.2 AKO SA CITLIVO ROZPRÁVAŤ A SPRÁVAŤ K DIEŤAŤU

Keď dieťa prechádza adaptáciou, teda si zvyká na školu, jeho myseľ je plná neistoty. V tomto období ste vy tou najdôležitejšou osobou, ktorá mu môže pomôcť prekonať strach. Citlivá komunikácia neznamena len to, čo hovoríte, ale aj to, ako sa na dieťa pozeráte, ako blízko pri ňom stojíte a či z vás cíti pokoj. Dieťa potrebuje vedieť, že v tomto cudzom školskom svete má niekoho, kto mu rozumie.

Ako citlivo komunikovať počas prvých dní

Prvé dni sú pre dieťa najťažšie. Potrebuje vašu osobnú pomoc a pochopenie. Vašou úlohou je hovoriť jasne, pomaly a s láskou. Nepoužívajte zložité vety, ktorým dieťa

nerozumie. Radšej povedzte: „Marek, poď, ukážem ti, kde si odložíš bundu,“ namiesto dlhých pokynov o poriadku v šatni. Veľmi dôležitý je váš tón hlasu. Ak budete kričať alebo budete znieť nervózne, dieťa sa ešte viac uzavrie alebo rozplače.

K dieťaťu si čupnite, aby ste boli v rovnakej výške očí. To dieťaťu dodá pocit, že ste jeho partner, nie niekto, kto mu len rozkazuje alebo ho kontroluje. Netlačte však nasilu na priamy očný kontakt. Pre mnohé deti, zvlášť z rómskej komunity je pohľad do zeme prejavom úcty voči dospelému, nie ignorancie. Niekedy stačí dieťa len jemne pohladíť po chrbte alebo ho vziať za ruku, keď kráčate po dlhej školskej chodbe. Tieto malé gestá hovoria dieťaťu: „Si v bezpečí, som tu s tebou.“

Ako pomôcť dieťaťu nájsť si kamarátov

Škola nie je len o učení, ale aj o tom, aby dieťa zapadlo medzi ostatných. Pre niektoré dieťa to môže byť ťažké, lebo sa cíti byť iné alebo si samo nedokáže nájsť kamaráta. Vy ste ten „spájajúci článok“. Pomôžte mu urobiť prvý krok. Ak vidíte, že sa deti hrajú s kockami, privedte tam dieťa a povedzte ostatným: „Aha, aj Marek vie postaviť vysokú vežu, môže sa pridať k vám?“

Nenechajte dieťa sedieť samo v kúte. Skúste mu nájsť dvojicu, napríklad niekoho, kto je tiež tichší. Vaším cieľom je, aby ostatné deti videli v dieťati kamaráta, nie niekoho cudzieho. Ak uvidíte, že sa niekto dieťaťu vysmieva, hneď zasiahnite, ale v pokoji. Vysvetlite im, že sme v škole jedna rodina a musíme si pomáhať.

Čo robiť, keď má dieťa strach alebo úzkosť

Úzkosť je ako veľký balvan na hrudi. Dieťa môže začať plakať, triasť sa alebo sa môže začať hnevať. Vtedy je dôležité nereagovať krikom. Ak začnete na dieťa v úzkosti kričať, aby prestalo, jeho strach a úzkosť sa len zväčší. Radšej ho vezmite nabok niekde, kde je tichšie miesto a povedzte mu: „Dýchaj, som tu, nič sa nedeje. O chvíľu to prejde.“

Niekedy dieťa potrebuje len chvíľku pokoja. Ak vidíte, že je v triede príliš veľa hluku a dieťa to nezvláda, dohodnite sa s učiteľom a vyjdite s ním na chvíľu na chodbu alebo na čerstvý vzduch. Povedzte mu: „Rozumiem, že sa bojíš, aj ja som sa bál, keď som bol malý. Ale spolu to zvládneme.“ Keď dieťa uvidí, že jeho strachu rozumiete a nesmejete sa mu, začne vám veriť.

Ako učiť dieťa základné pravidlá správania

Mnohé deti doma žijú inak ako sa od nich vyžaduje v škole. Každá rodina a komunita má svoje vlastné pravidlá fungovania. Život v škole sa však riadi pravidlami, ktoré sú pre dieťa často úplne nové a neznáme. To, čo niektorí považujú za samozrejmé, sa oni v škole musia učiť od začiatku. Vy buďte ich hlavným vzorom. Učte ich základné veci, ale robte to trpezlivo:

- Učte dieťa, aby sa ráno pozdravilo učiteľovi. Nerobte to nasilu, skôr mu ukážte, že aj vy sa slušne zdravíte. Povedzte: „Skúsime spolu povedať dobrý deň, uvidíš, že sa pán učiteľ poteší.“
- Učte deti, že veci v škole sú spoločné, a že si ich deti vzájomne musia požičiavať. Povedzte: „Teraz kreslí Janko, ty počkáš a potom ti tú farbičku dá. Tak je to správne.“
- Budte pri nich na toalete. Učte ich, že po záchode si vždy umyjeme ruky a utrieme ich. Trpezlivo to opakujte a hrajte sa na to, kto bude mať čistejšie ruky.

Vaša trpezlivosť v týchto maličkostiach je to najdôležitejšie. Dieťa sa nenaučí všetko za jeden deň. Budú dni, kedy sa mu bude dariť a dni, kedy zabudne všetko, čo ste ho učili. To je v poriadku. Budte tu pre neho, chváľte ho za každý malý úspech a ukážte mu, že škola je miesto, kde môže rásť a byť šťastné. Vy ste jeho sprievodcom na ceste k tomu, aby sa stalo šikovným a sebavedomým dieťaťom.

2.3 AKO POMÔČť DIEŤAŤU, ABY CHODILO DO ŠKOLY KAŽDÝ DEŇ

Jednou z vašich dôležitých úloh je pomôcť dieťaťu, aby do školy nechodilo len občas, ale každý jeden deň. V niektorých rodinách sa stáva, že škola nie je na prvom mieste. Možno treba postrážiť mladšieho súrodenca, možno je vonku zima a dieťa nemá poriadne topánky alebo sa mu jednoducho nechce, lebo sa v triede necíti úspešne. Vy ste ten človek, ktorý vie rodičom aj deťom vysvetliť, že každá vymeškaná hodina alebo každý vymeškaný deň je ako stratený kúsok skladačky. Bez nej výsledok nikdy nebude kompletný.

Prečo je dôležitá pravidelná dochádzka?

Keď dieťa chýba jeden deň, utečie mu rozprávka, ktorú si deti čítali alebo ju počuli. Keď chýba týždeň, nevie, ako sa píše nové písmenko alebo ako sa spieva nová pesnička a potom sa v triede hanbí, lebo ostatní to už vedia. Tento pocit hanby je nebezpečný – dieťa potom radšej zostane doma aj ďalší deň, aby sa vyhlo neúspechu. **Vašou úlohou je dieťa motivovať, aby do školy chcelo chodiť.**

Keď dieťa uvidíte počas vyučovania pohybovať sa mimo školy, nebudte prísny policajt. Radšej mu milo povedzte: „Marek, dnes sme v škole robili niečo skvelé, chýbal si nám. Príd' zajtra, budem ťa čakať pri dverách.“ Dieťa musí cítiť, že jeho prítomnosť v škole je dôležitá, a že ono samo je dôležité pre školu. Vy budte preňho tou motiváciou, kvôli ktorej sa ráno oplatí vstať z postele.

Ako o dochádzke hovoriť s rodičmi

Komunikácia s rodičmi je niekedy náročná. Ak ich poznáte, je to vaša obrovská výhoda, ale aj zodpovednosť. Pri rozhovore o dochádzke však musíte byť profesionál. Vždy postupujte len podľa toho, čo vám odporučil učiteľ alebo riaditeľ. Nikdy si nevymýšľajte vlastné pravidlá o tom, koľko hodín môže dieťa vymeškať a kedy môže do školy neprísť.

Keď idete za rodičmi, nerobte to útočne. Ak na nich spustíte krik, že dieťa zasa nebolo v škole, zavrú pred vami dvere. Skúste to radšej takto ľudsky: „Teta (pani, mamka), všimol som si, že Janko už dva dni nebol v škole. Stalo sa niečo? Chýba nám v triede, učiteľ sa naňho pýtal.“ Týmto rodičom ukážete, že o ich dieťa máte záujem. Niekedy rodičia len potrebujú pomôcť s napísaním ospravedlnenky alebo vysvetliť, kedy dieťa môže alebo nemôže školu vynechať. Ak rodinu dobre poznáte a rozprávate sa s nimi v ich domácom prostredí, oslovte ich tak, ako sú zvyknutí a ako je vám to prirodzené (napríklad krstným menom). Ak však komunikujete na pôde školy alebo pred ostatnými kolegami, vždy používajte oficiálne oslovenie „pani X/ pán Y“.

Hranice pri spolupráci s rodinou

Je veľmi dôležité dodržiavať pokyny a nariadenia školy. Ak škola povie, že po troch dňoch chýbania musí rodič priniesť papier od lekára, vy to musíte rodičom takto tlmočiť. Pred učiteľom nič nezatajujte, nepodporujte chodenie dieťaťa poza školu. Tým by ste dieťaťu v skutočnosti ublížili. Vašou úlohou je byť sprostredkovateľom a hlásiť akúkoľvek skutočnosť aj keď bude nepríjemná.

Ak vám rodič povie: „Neprišiel, lebo musel ísť so mnou na drevo.“ vašou úlohou je mu s úctou, trpezlivo a jasne vysvetliť: „Chápem, že doma potrebujete pomoc, ale Janko má teraz školu. Keď bude chýbať, prepadne a bude musieť opakovať ročník. To predsa nechceme.“ Vy ste ten hlas rozumu, ktorý rodičom pripomína, že vzdelanie je pre ich dieťa cesta k lepšiemu životu.

Spolupráca v tíme: Kedy nahlásiť problém?

Niekedy uvidíte, že dieťa nechodí do školy bez akéhokoľvek rozumného dôvodu a situácia sa napriek vašim rozhovorom nelepší. Vtedy nesmiete mlčať ani situáciu kryť. Vašou povinnosťou je včas informovať triedneho učiteľa, školu. Povedzte učiteľovi: „Pán učiteľ, bol som u nich doma, hovoril som s mamou, ale zdá sa mi, že dieťa do školy poslať nechcú (alebo nemôžu z vážnych dôvodov).“ Týmto sa zodpovednosť presúva na školu a odborníkov, ktorí môžu situáciu riešiť oficiálnou cestou.

Pamätajte, že vy nie ste ten, ktorý rodinu trestá alebo súdi. Vy ste ten, kto im pomáha prekonávať prekážky. Ak dieťa nemá topánky, skúste v škole zistiť, či nemajú nejaké v sklade pomoci. Ak sa dieťa bojí písomky, sľubte mu, že pri ňom budete sedieť alebo ho počkáte na chodbe. Keď dieťa a rodičia uvidia, že vám na nich úprimne záleží, budú sa oveľa viac snažiť, aby do školy každé ráno prišli. Vaša vytrvalosť v tomto smere je to, čo môže dieťaťu zmeniť celú budúcnosť. **Každý deň v škole sa počíta!**

3 PODPORA SAMOOBSLUŽNÝCH ČINNOSTÍ, HYGIENY A BEZPEČNOSTI

V škole nie ste len na to, aby ste deťom pomáhali s hygienou, ale najmä na to, aby ste boli ich „ochranným štítom“. Deti, najmä tie menšie, ešte nevedia predvídať, čo sa môže stať. Pre nich je schodisko miestom na preteky a mokrá podlaha v umyvárni miestom na kĺzanie. Vašou úlohou je vidieť nebezpečenstvo skôr, než sa niečo stane a naučiť deti, ako sa o seba starať tak, aby boli zdravé a v bezpečí.

3.1 ZÁSADY OCHRANY ZDRAVIA: AKO PREDCHÁDZAŤ ÚRAZOM

Prevenca je len iné slovo pre to, že dávame pozor dopredu. V škole je veľa situácií, kde môže dôjsť k úrazu. Vašou úlohou je byť stále o krok vpred. Predstavte si situáciu na chodbe počas prestávky. Deti vybehnú z tried a majú kopec energie. Vy musíte byť ten, kto predvída. Keď uvidíte, že sa niekto naháňa pri dverách, ktoré sa práve otvárajú, v pokoji ho zastavte. Povedzte mu: „Janko, tu nebehaj, niekto otvorí dvere a narazí do teba. Choď radšej na dvor.“

Rizikové miesta sú najmä toalety a šatne. Tam býva často mokro a deti sa môžu pošmyknúť. Vždy dohliadnite na to, aby sa deti v umyvárni nefrkali vodou, a aby po sebe nenechávali mláky na zemi. V šatni zasa dávajte pozor, aby sa deti nepotkávali o tašky nahádzané na zemi alebo o porozhadzované topánky. Tým, že deti naučíte odkladať si veci na miesto, ich v skutočnosti učíte, ako si neublížiť. Bezpečnosť v škole začína tým, že máme okolo seba poriadok.

Čo robiť, keď sa stane niečo nečakané

Aj keď dávame obrovský pozor, niekedy sa stane nehoda. Dieťa spadne, rozbije si koleno alebo sa dve deti nepekne pohádajú a začnú sa biť. V takejto „neštandardnej situácii“ je najdôležitejšie, aby ste zostali pokojný. Ak začnete panikáriť, deti sa vystrašia ešte viac.

Váš postup musí byť vždy rýchly a jasný:

1. Ak sa niekto bije, musíte ich hneď oddeliť, ale bez kriku a násilia. Ak dieťa spadlo, zistite, či sa vie postaviť.
2. Ak vidíte krv, ak dieťa veľmi plače alebo sa nevie nadýchnuť, okamžite volajte učiteľa. Nikdy sa nesnažte ošetrovať rany sám.
3. Kým príde pomoc, ostaňte pri dieťati. Chyťte ho za ruku a hovorte mu: „Som tu, pomoc už ide, bude to v poriadku.“ Vaša prítomnosť je pre dieťa v tej chvíli najlepším liekom.

Každý takýto incident musíte nahlásiť vedeniu školy. Nikdy žiadny úraz nezatajujte, ani keby sa vám zdal bezvýznamný. Ochrana zdravia detí je v škole na prvom mieste. Aj keď sa zdá, že je to len malá modrina, v škole o tom musia vedieť, aby mohli informovať rodičov. Nikdy nič nezatajujte, pravda je v škole vždy najlepšia cesta.

Sledovanie zdravia: Ako spoznať, že dieťa ochorelo

Choroby sa v škole šíria rýchlo, najmä v sychravom alebo studenom počasí. Aj vy si môžete všimnúť, že dieťa „nie je vo svojej koži“. Sledovanie prejavov ochorenia je dôležité preto, aby sa nenakazili ostatné deti a aby sa dieťaťu včas pomohlo.

Všímajte si tieto znamenia:

- Tvár a oči - má dieťa veľmi červené líca, alebo je naopak veľmi bledé? Má „sklenené“ oči, akoby sa mu chcelo spať? To môže byť známka teploty.
- Správanie - ak dieťa, ktoré je inokedy živé, zrazu len leží na koberci alebo na lavici a nechce sa ani hrať, niečo nie je v poriadku.
- Kašeľ a dýchanie - ak dieťa v kuse kašle alebo mu z nosa tečie hustý výtok, je to prejav ochorenia.
- Infekčné nákazy - veľmi citlivou témou sú vši alebo kožné vyrážky. Ak si všimnete, že sa dieťa stále škriabe vo vlasoch alebo má na viditeľných častiach tela divné flaky či vyrážky, určite to neprehliadajte.

Čo musíte urobiť?

Okamžite vaše zistenie nahláste učiteľovi. Nepovedzte to nahlas pred všetkými deťmi, aby sa dieťa nehanbilo. Povedzte to potichu: „Pán učiteľ, Marek sa mi nezdá, má veľmi horúce čelo a je nejaký smutný.“ Škola potom zavolá rodičom, aby si pre dieťa prišli. Tým, že choré dieťa pôjde domov skôr, ochránite zdravie celej triedy. Vaša všímavosť je v tomto prípade najlepšia prevencia. Každé ráno, keď deti vítate, urobte si taký malý „vstupný test“ – pozorne si deti všímajte, či nemajú flaky, či nesoplia, môžete im podať na privítanie ruku, a tak zistiť, či nie je teplá, všímajte si ich náladu.

3.2 AKO UČIŤ DETI ČISTOTE A SAMOSTATNOSTI

Škola je tu aj na to, aby sa dieťa postupne dokázalo o seba postarať a bolo čo najsamostatnejšie. Pre mnohé deti môžu byť školské umývadlá, splachovacie záchody alebo papierové utierky novinkou. Vy ste v škole ten najbližší človek, ktorý im ukáže, že čistota nie je za trest, ale že vďaka nej sme zdraví a cítime sa dobre. Vašou úlohou je pomáhať im tak citlivo, aby sa nehanbili a aby sa postupne naučili všetko robiť samé.

Primeraná asistenciu: Ako pomáhať a kedy nechať dieťa samé

Asistencia pri hygiene znamená, že dieťaťu pomôžete len tam, kde to samo nezvládne. Každé dieťa je iné – škôlkar alebo prváčik možno potrebuje pomôcť so zapínaním gombíka na nohaviciach, ale druhák by to už mal zvládnuť sám. Vaším cieľom je byť „pomocnou rukou“ nie sluhom.

Keď idete s dieťaťom na toaletu, vždy dbajte na jeho súkromie. Ak dieťa zvládne vojsť do kabínky samo, počkajte ho pred dverami. Pomôžte mu len vtedy, ak si nevie s niečím rady. Dôležité je povzbudzovať ho slovami: „Skús si tie rukávy vyhrnúť sám, si šikovný, ja

ti potom pomôžem s mydlom.“ Týmto spôsobom dieťa učíte, že je schopné. Ak by ste všetko robili zaňho, nikdy by sa nenaučilo samostatnosti.

Podpora samostatnosti: Malé kroky k veľkým veciam

Samostatnosť dieťaťa budujeme každý deň po malých krokoch. Začína to ráno v šatni. Namiesto toho, aby ste dieťaťu obúvali papuče, sadnite si k nemu a ukazujte mu, ako sa to robí: „Pozri, obujeme najprv jednu papučku, potom druhú.“ Možno mu to potrvá dlhšie, ale ten pocit, keď sa mu to prvýkrát podarí, mu dodá obrovskú silu.

Rovnako to funguje aj v jedálni. Pomôžte dieťaťu vziať si príbor, doniesť tanier a samému sa najesť. Ak sa niečo vyleje, nehnevajte sa. Podajte mu handričku a povedzte: „To sa stáva, skúsime to spolu utrieť.“ Takto dieťa učíte, že chyby sa dajú napraviť, a že sa nemusí báť skúšať nové veci. Samostatné dieťa je v škole oveľa šťastnejšie, lebo nemusí na nikoho čakať a vie si poradiť v každej situácii.

Základné hygienické štandardy: Čo musí dieťa v škole zvládať

V škole platia určité pravidlá čistoty, ktoré sú dôležité pre všetkých. Hovoríme im **hygienické štandardy**. Vy ste pre deti vzorom – ak uvidia, že si aj vy umývate ruky a máte čisté oblečenie, budú vás chcieť napodobniť. Pri učení hygieny však musíte byť mimoriadne citliví a brať do úvahy podmienky, z ktorých deti prichádzajú. Mnohé deti doma nemajú prístup k tečúcej teplej vode, splachovaciemu záchodu alebo automatickej práčke. To, čo iní považujú za automatické, je pre nich nová zručnosť, ktorú sa učia až v škole.

Medzi základné veci, ktoré deti v škole učíme, patria:

- Umývanie rúk - toto je najdôležitejšie pravidlo. Učte deti, že ruky si umývame po záchode, po príchode zvon a pred každým jedlom. Ukážte im, ako funguje dávkovač na mydlo. Ukážte im, ako sa mydlo napení, a že si treba umyť aj miesta medzi prstami.
- Používanie vreckovky - ak dieťaťu tečie z nosa, nenechajte ho utierať si ho do rukáva, ale ani ho za to nekarhajte. Mnohé deti nemajú vreckovky z domu. Majte vždy pri sebe zásobu vreckoviek. Podajte mu vreckovku a ukážte mu, ako sa správne vysmrkať. Učte ho, že použitá vreckovka patrí hneď do koša.
- Čistota oblečenia - ak dieťa príde do školy v zablatených topánkach, pamätajte, že v v niektorých lokalitách často chýbajú asfaltové cesty a v sychravom počasí sa blatu nedá vyhnúť. Nebudte preto na dieťa prísni. Radšej mu v šatni pomôžte blato zotrieť a ukážte mu, že v šatni sa vždy prezujeme do čistých papučiek, aby sme mali v triede útulne. Ak sa dieťa pri hre zašpiní alebo poleje, pomôžte mu diskretno očistiť sa, prípadne ho s vedomím učiteľa prelečte do náhradného oblečenia (ak ho škola má k dispozícii).

- Poriadok na mieste - hygiena je aj to, že máme poriadok okolo seba a vo svojich veciach. Učte deti, aby si nenechávali zvyšky jedla v taške alebo v skrinke, lebo by tam mohli začať rásť plesne alebo by to mohlo zapáchať.

Všetky tieto pravidlá učte deti trpezlivo bez prejavov posudzovania, odporu alebo znechutenia a s úsmevom. Namiesto rozkazov používajte pochvalu. Keď uvidíte, že si dieťa samo umylo ruky bez toho, aby ste mu to povedali, poriadne ho pochváľte: „Teda, ty máš ruky čisté ako zrkadlo, vidím, že si na to pamätal!“ Takáto pochvala dieťa poteší viac než akýkoľvek krik a nabudúce to urobí s radosťou znova. Vy ste v škole ich sprievodcom k tomu, aby sa z nich stali čistotní, zdraví a samostatní ľudia.

4 ČO BRÁNI DEŤOM V UČENÍ A AKO IM POMÔČŤ

Keď dieťa vstúpi do školy, niekedy sa zdá, akoby pred ním stál vysoký, neviditeľný múr. Tento múr mu bráni v tom, aby sa učilo tak rýchlo ako ostatní, aby rozumelo učiteľovi alebo sa v triede cítilo sebaisto. Týmto prekážkam hovoríme odborné **bariéry**. Vy ste v škole práve preto, aby ste tieto bariéry pomáhali dieťaťu rozoberať tehličku po tehličke. Vašou úlohou nie je dieťa súdiť za to, čo nevie, ale pochopiť, prečo to nevie a podať mu pomocnú ruku.

4.1 AKO ROZOZNAŤ RÔZNE TYPY BARIÉR V KAŽDODENNOM ŽIVOTE

Každé dieťa bojuje s niečím iným. Aby ste mu mohli pomôcť, musíte najprv pochopiť, aký „múr“ pred ním stojí. Najčastejšie sa stretávame s týmito štyrmi prekážkami:

1. Sociálne bariéry (Chudoba a podmienky doma): Je to vtedy, keď dieťa nemá doma pokojné miesto na učenie alebo, keď mu chýba čisté oblečenie, poriadna desiata alebo školské pomôcky. Dieťa, ktoré je hladné alebo sa hanbí za svoje roztrhané topánky, sa nemôže sústrediť na písmenká. Jeho hlava rieši prežitie, nie učenie.

2. Jazykové bariéry (Keď si nerozumieme): Mnohé deti doma hovoria iným jazykom, napríklad rómčinou, maďarčinou alebo nárečím. Keď prídu do školy, učiteľ na nich hovorí spisovnou slovenčinou, ktorá pre ne znie ako cudzí jazyk. Dieťa potom vyzerá, že nepočúva alebo že je „pomalé“, ale v skutočnosti len nerozumie slovám. Skúste si predstaviť, že by vás niekto posadil do školy v Číne – cítili by ste sa presne tak isto.

3. Kultúrne bariéry (Iné zvyky): V niektorých komunitách sa žije inak. Dieťa tak má iný zmysel pre čas, osvojené iné pravidlá úcty k starším, inú výchovu. V škole sa často vyžaduje, aby dieťa bolo tichšie a hlásilo sa, keď chce niečo povedať. Pre dieťa, ktoré je zvyknuté na slobodný pohyb a hluk, je to obrovský šok. Často dostane poznámku len preto, že nechápe tieto nové, cudzie pravidlá.

4. Zdravotné bariéry (Keď telo alebo myseľ štrajkuje): Niekedy má dieťa prekážku, za ktorú nemôže ani ono, ani chudoba. Možno zle vidí na tabuľu, ale nikto mu nekúpil okuliare. Možno zle počuje alebo má problém s rečou. Sú aj deti, ktoré majú „nepokojnú myseľ“ – nevedia sa sústrediť, stále sa hýbu alebo majú problém pochopiť jednoduché pokyny. Toto sú zdravotné znevýhodnenia, ktoré vyžadujú veľkú dávku trpezlivosti.

5. Emočné bariéry a strach (Keď bolí duša): Dieťa môže prežívať ťažké obdobie doma (hádky, stres, nedostatok bezpečia) alebo zažilo v minulosti v škole zlyhanie a bojí sa. Strach, úzkosť a prežitá trauma blokujú mozog pred učením rovnako spoľahlivo ako hlad či únava. Dieťa vtedy môže reagovať hnevom, stiahnutím sa do seba alebo apatiou.

Čo môžete urobiť vy?

Zákon hovorí o takzvanej „**podpornej činnosti**“. Pre vás to v praxi znamená, že ste tam na to, aby ste dieťaťu túto cestu uľahčili. Vždy sa však riadte tým, čo vám povie učiteľ alebo iný zamestnanec. Vy ste ich predĺžená ruka.

Ako pomáhať v praxi:

- Pri jazyku - ak vidíte, že dieťa nerozumie pokynu učiteľa, skúste mu to pošepkať jednoduchšími slovami, ktorým rozumie. Po dohode s učiteľom, používajte názorné príklady. Ak sa dieťa učí o jablku, ukážte mu skutočné jablko. Ak sa učia o farbách, ukážte mu farbičku. Obraz pomáha tam, kde slová chýbajú.
- Pri chudobe - ak si dieťa zabudlo zošit alebo pero, nerobte z toho vedu pred celou triedou. Ráno pred vyučovaním zistíte, či má dieťa všetky potrebné pomôcky. Ak mu niečo chýba, pomôžte mu ich doplniť. Napríklad mu potichu podajte náhradné pero a povedzte: „Dnes píš s týmto, zajtra si prinesieš svoje, dobre?“ Pomôžete mu udržať si dôstojnosť, aby sa nehanbilo.
- Pri správaní - keď je dieťa nepokojné, pomôže mu malá prestávka. Učiteľ môže napr. požiadať: „Marek, poukladaj, prosím, knižky na policu" alebo „Rozlož, prosím, pomôcky na stôl." Tým mu dopraje pohyb, ktorý potrebuje, a on sa potom ľahšie vráti k práci. Krátka úloha s jasným návodom zároveň pomáha dieťaťu zažiť úspech a posilňuje jeho dôveru. Keďže učiteľ nemôže pri väčšom počte detí vždy sledovať každé dieťa, vašou úlohou je včas spozorovať nepokojné správanie a nenápadne na ň upozorniť — napríklad dohodnutým gestom alebo tichým slovným signálom — aby učiteľ mohol v správnom momente zadať efektívnu „prestávkovú“ úlohu.
- Pri zdravotných problémoch - každé dieťa je iné. Ak má dieťa zdravotný problém, pomáhajte mu, ale len toľko, koľko naozaj potrebuje. Zbytočná pomoc mu škodí, lebo sa nenaučí robiť veci samo. Ak dieťa zle vidí, posadte ho s dovolením učiteľa bližšie k tabuli. Na prestávke a na chodbe chodte popri ňom a upozornite ho na schod alebo prekážku. Ak dieťa zle počuje, vždy hovorte tvárou k nemu, nie z boku. Na hlučnej prestávke alebo v jedálni si sadnite oproti nemu. Ak nezachytí zvonenie, jemne sa ho dotknite za rameno. Ak sa dieťa ťažko hýbe, na prestávke sledujte, či sa bezpečne pohybuje medzi deťmi. V jedálni mu pomôžte s podnosom. V šatni mu dajte čas.
- Pri vzdelávacích problémoch - ak má dieťa problém s písaním, počas hodiny ho netlačte, nechajte ho nech píše pomaly. Pochváľte ho za každý riadok. Ak si nie ste istí, čo robiť — vždy sa opýtajte učiteľa.

Spolupracujte s tímom, lebo v tom nie ste sám

Nikdy sa nesnažte riešiť vážne bariéry úplne sám. Vašou úlohou je byť pozorný a hlásiť svoje postrehy tímu. Vy si možno všimnete, že Lucka stále žmúri oči, keď pozerá na tabuľu. Povedzte to učiteľovi: „Mám pocit, že Lucka zle vidí, stále sa nakláňa dopredu.“ To je tá najlepšia pomoc, akú môžete dať.

Učitelia a ostatní zamestnanci sú tu na to, aby určili, ako bude škola dieťaťu pomáhať. Vy tieto pokyny prenášate do každého dňa. Ak je potrebné Mareka chváliť za každú vyriešenú úlohu, robte to s nadšením. Ak je potrebné s dievčatami trénovať umývanie rúk, buďte im príkladom.

Pamätajte, že dieťa za svoje bariéry nemôže. Narodilo sa do nich. Vy ste v škole jeho nádejou, že tie bariéry raz zmiznú. Vaša láskavosť, trpezlivosť a to, že dieťaťu rozumiete, sú tie najsilnejšie nástroje, aké v škole máte. Keď dieťa uvidí, že mu veríte aj napriek jeho prekážkam, začne si veriť aj ono samo. A to je ten najväčší úspech, aký môžete v práci dosiahnuť.

4.2 REŠPEKT, ÚCTA A BÚRANIE MÝTOV V ŠKOLE

Práca v škole nie je len o tom, aby sa dieťa niečo naučilo. Je to najmä o tom, ako sa pri dieťu v škole cíti. Niektoré deti už od malička cítia, že sa na ne ľudia pozerajú inak – niekedy s obavami, inokedy s predsudkami. Vy ste v škole preto, aby ste tento pohľad zmenili. Vaším hlavným nástrojom je **rešpektujúci prístup**. To znamená, že sa na dieťa pozeráte ako na vzácneho človeka, ktorý má svoje sny, svoje trápenia a obrovskú chuť patriť niekam, kde ho majú radi.

Čo znamená rešpektujúci prístup v praxi?

Rešpekt nie je niečo, čo si musíme zaslúžiť, ale niečo, čo dávame každému dieťaťu automaticky. Znamená to, že dieťa neponižujeme, nekričíme naňho pred celou triedou a nesmejeme sa z jeho chýb. Ak sa Marekovi nepodarí napísať písmenko A ani na desiaty pokus, rešpektujúci asistent nepovie: „Ty si ale neschopný,“ ale povie: „Vidím, že sa veľmi snažíš, poď, skúsime to spolu ešte raz, verím ti.“

Úcta k dieťaťu znamená aj úctu k jeho rodine a pôvodu. Aj keď viete, že doma majú problémy, nikdy o tom pred dieťaťom nehovorte pohrdavo. Dieťa miluje svojich rodičov bez ohľadu na to, v akých podmienkach spolu žijú. Keď dieťa cíti, že si vážite jeho aj jeho rodinu, otvorí sa vám a bude s vami oveľa ochotnejšie spolupracovať. Vy ste preňho dôkazom, že v škole je svet, kde ho nikto nesúdi.

Boj proti predsudkom a stigmatizácii

Slovo stigmatizácia môže znieť zložito, no v skutočnosti označuje niečo veľmi smutné – situáciu, keď dieťaťu priradíme „nálepku“. Napríklad, keď o niekom povieme: „On je z osady, z neho aj tak nič nebude.“ Takéto nálepky dieťaťu veľmi ubližujú a berú mu nádej. **Predsudky** sú zasa názory, ktoré máme o ľuďoch skôr, než ich skutočne spoznáme.

Vašou úlohou je tieto nálepky strhávať. Keď uvidíte, že sa ostatné deti nechcú hrať s dievčatkom, lebo má staršie šaty, zasiahnite. Ukážte im, aké je šikovné. Povedzte: „Pozrite, ako krásne Lucka spieva, poďme si zaspievať spolu s ňou.“ Tým zabránite sociálnemu vylúčeniu – teda tomu, aby dieťa zostalo samo v kúte. Vy ste v škole preto,

aby ste ostatným ukázali, že každé dieťa má v sebe skrytý poklad, len ho treba objaviť. Budte tím, kto v deťoch vidí to dobré a hovorí o tom nahlas.

Kedy volať o pomoc: Informovanie tímu

Vy trávate s deťmi veľa času v situáciách, kde nie je učiteľ – na chodbe, v jedálni alebo pri hrách. Preto si všimnete veci, ktoré iným uniknú. Niekedy dieťa potrebuje „zvýšenú podporu“. To znamená, že mu nestačí bežná pomoc, ale potrebuje niečo viac, aby v škole nezlyhalo.

Je vašou povinnosťou o takýchto potrebách informovať učiteľa alebo iného zamestnanca. Nečakajte, kým sa problém zväčší. Povedzte im to hneď, ako si niečo všimnete. Napríklad:

- „Pán učiteľ, všimol som si, že Janko je v poslednom čase veľmi agresívny k mladším deťom. Bolo by vhodné pomôcť mu a zistiť čo sa deje.“
- „Pani špeciálna pedagogička, Lucka sa veľmi trápi s čítaním, zdá sa mi, že tie písmenká vôbec nerozoznáva, keď si spolu čítame.“

Tým, že tieto informácie posuniete ďalej, dieťaťu neškodíte, ale naopak – zachraňujete ho. Škola potom môže dieťaťu nastaviť lepšiu pomoc, vybaviť mu špeciálne pomôcky alebo mu venovať viac času. Vy ste hlasom dieťaťa v učiteľskom zbore. Viete vysvetliť jeho strach aj jeho potreby.

Spolupráca pre dobro dieťaťa

Všetci v škole – vy, učiteľ, psychológ, špeciálny pedagóg aj riaditeľ – ste jeden tím. **Cieľom tohto tímu je, aby dieťa školu úspešne dokončilo.** Rešpektujúci prístup platí aj medzi dospelými. Ak vidíte, že kolega v triede stráca s dieťaťom trpezlivosť, neriešte to konfliktom. Skúste mu radšej v súkromí citlivo doplniť informácie o zázemí dieťaťa, ktoré ako asistent máte. Môžete povedať: „Viete, všimol som si, že Janko sa takto správa najmä vtedy, keď má doma ťažké obdobie.“ Ak by situácia bola vážnejšia, neváhajte sa poradiť s vedením školy.

Vaša práca je o budovaní vzťahov. Keď dieťa uvidí, že mu rozumiete, že ho chránite pred predsudkami, a že vám na ňom úprimne záleží, stane sa zázrak. Dieťa začne chodiť do školy s radosťou, začne sa viac snažiť a jeho život sa pohne správnym smerom. Vy ste tým svetlom, ktoré mu ukazuje, že svet môže byť spravodlivý a láskavý ku každému bez rozdielu. Vážte si túto svoju moc meniť životy detí k lepšiemu.

5 KOMUNIKÁCIA S DEŤMI A RODIČMI V ŠKOLE AJ V TERÉNE

Komunikácia je vlastne to, ako si s ľuďmi vymieňame informácie a pocity. Pre vás ako asistenta je to ten najdôležitejší nástroj. Často budete prvou osobou, s ktorou sa rodič rozpráva a jedinou, ktorej sa dieťa nebojí zdôveriť. Preto je dôležité vedieť, ako hovoriť tak, aby sme nikoho neurazili, ale aby sme zároveň vybavili to, čo škola potrebuje.

Ako hovoriť s deťmi podľa ich veku

S každým dieťaťom musíme hovoriť inak. Malý škôlkar alebo prváčik potrebuje cítiť bezpečie a nehu. Keď mu niečo vysvetľujete, používajte jednoduché slová. Namiesto „musíš dodržiavať hygienické predpisy“ mu povedzte: „Marek, umyjeme si rúčky, aby sme boli zdraví.“ Ak je dieťa smutné, nebojte sa použiť zdobneniny a milý hlas.

U starších žiakov je to iné. Tí už nechcú, aby ste s nimi hovorili ako s malými deťmi. Potrebujú cítiť, že ich beriete vážne. Hovorte s nimi na rovnu, ale stále s úctou. Ak napríklad dieťa vyrušuje, nepovedzte mu „si zlý chlapec“, ale skúste to takto: „Marek, teraz vyrušuješ ostatných, skús sa sústrediť na túto úlohu, ja ti s ňou pomôžem.“ Keď deti cítia, že ich rešpektujete, oveľa skôr vás poslúchnu.

Ako získať dôveru

Nadviazať kontakt znamená urobiť prvý krok k tomu, aby nám dieťa alebo rodič začali veriť. Dôležité bude, ako sa k ľuďom priblížite. Ako prebehne tzv. prvý kontakt.

- S dieťaťom - usmievajte sa, opýtajte sa ho na niečo milé (napríklad na hračku alebo na súrodencov), predstavte sa. Dieťa musí cítiť, že nie ste „strašiak“, ale niekto, kto mu rozumie, kto je ochotný ho počúvať, reaguje pokojne, s rozvahou.
- S rodičmi v teréne - keď idete k rodičom domov (do terénu), vstupujete do ich súkromia. Pamätajte na dôležité pravidlo: do terénu nikdy nechodte sami. Vždy chodte vo dvojici – napríklad s pedagogickým asistentom, sociálnym pedagógom alebo terénnym sociálnym pracovníkom z obce. Vždy sa slušne pozdravte, predstavte sa (ak vás nepoznajú) a vysvetlite, prečo ste prišli. Správajte sa tak, ako by ste chceli, aby sa ľudia správali u vás doma, s úctou a pokorou. Nepozerajte sa na nich „zvrchu“, ale ako partner, ktorý chce pre ich dieťa to najlepšie.

Ako podávať informácie bez hádok

Niekedy musíme rodičom povedať aj nepríjemné veci – napríklad že dieťa dlhodobo chýba, nemá pomôcky alebo sa v škole trápi, že dieťa v škole niekoho udrelo, alebo že sa neučí.. Vtedy je veľmi dôležité byť vecný a neposudzovať. Čo to znamená? Znamená to, že hovoríme len fakty (to, čo sa skutočne stalo) a nepridávame k tomu naše pocity, domnienky, predstavy, ako by to malo byť alebo prečo sa stalo, či sa deje to či ono.

Zle: „Váš Janko už týždeň nebol v škole, vy naňho úplne kašlete, vôbec vás nezaujíma jeho budúcnosť!“ – Toto rodiča hlboko urazí, hneď sa uzavrie alebo začne útočiť a hovoriť s vami už nebude.

Dobre: „Prišli sme za vami, pretože nám Janko v škole chýba a máme oňho starosť. Už týždeň neprišiel na vyučovanie. Chceli by sme s vami spoločne prebrať, čo sa deje a ako vám môžeme pomôcť, aby sa mohol čo najskôr vrátiť do triedy.“

Vidíte ten rozdiel? V druhom prípade nikoho neurážate. Rodič sa vtedy skôr zamyslí a nebude mať potrebu brániť sa útokom. Vaším cieľom nie je rodičov vychovávať, ale spolupracovať s nimi pre dobro dieťaťa.

Ako zaznamenať, keď sa niečo stane

V každej škole platia pravidlá, že ak sa stane niečo vážne (napríklad úraz, veľká bitka alebo ak dieťa utečie zo školy), musí sa o tom urobiť záznam. Tomu hovoríme **dokumentovanie incidentov**. Vy ako asistent nebudete písať tieto dokumenty, ale bude sa od vás očakávať, že opíšete, čo ste videli.

Pri opisovaní incidentu si pamätajte štyri veci: **kto, kedy, čo sa stalo, ako reagovali prítomní**. Neopisujte svoje dohady (napríklad „asi sa nudil“), ale len to, čo ste videli, počuli, napr. „Marek vzal Jankovi farbičku a Janko ho potom udrel“. Tieto postrehy odovzdajte čo najskôr (ideálne v ten istý deň) triednemu učiteľovi alebo vedeniu školy. Záznamy sú dôležité preto, aby škola mala argumenty a dokázala zrozumiteľne opísať, čo sa stalo. Alebo aby sme vedeli, ako situáciu nabudúce vyriešiť lepšie.

Vaša **schopnosť jasne a slušne komunikovať** je to, čo robí školu pre deti aj rodičov bezpečným miestom. Keď budeme o veciach hovoriť s pokojom a úctou, vyriešime aj tie najťažšie problémy oveľa ľahšie. Vy ste ten hlas, ktorý môže pomáhať robiť škole dobré meno. Vážte si každé slovo, ktoré poviete, lebo ním budujete dôveru a lepšiu budúcnosť pre naše deti.

6 PRAKTICKÁ PRÍPRAVA A SPÄTNÁ VÄZBA

Učiť sa z kníh alebo z počúvania je dôležité, ale skutočným odborníkom sa stanete až vtedy, keď si veci vyskúšate priamo v triede. Práca asistenta je o živých ľuďoch a v škole sa situácie menia každú minútu. Preto je dôležité mať plán, ako zvládnuť bežné dni a vedieť sa zastaviť a zamyslieť nad tým, čo sa vám podarilo a kde musíte nabudúce pridať.

Nácvik situácií: ako si poradiť, keď „horí“

V rámci vašej prípravy je dobré si určité situácie dopredu premyslieť alebo si ich „zahrať“ s kolegyňami. Tomu hovoríme nácvik. Keď si niečo vyskúšate nanečisto, v ostrej prevádzke s deťmi vás už nič neprekvapí.

- Skúste si predstaviť, že dieťa odmieta ísť na záchod, lebo sa bojí tmy alebo hluku splachovača. Ako naňho prehovoríte? Čo urobíte ako prvé? Nacvičte si, ako ho citlivo povzbudiť bez toho, aby ste ho nútili nasilu.
- Čo urobíte, keď škôlkar alebo prváčik ráno v šatni chytí mamu za nohu a nechce ju pustiť? Nacvičte si, ako k nemu pristúpiť, ako ho zaujať hračkou alebo milým slovom, aby mama mohla v pokoji odísť.
- Skúste si pred zrkadlom povedať vetu, ktorou oznámite učiteľovi, že sa v triede stalo niečo zlé. Musí to byť krátke a jasné. Napríklad: „Pán učiteľ, Marek a Janko sa pohádali v šatni, Janko plače.“
- Skúste si nacvičiť rozhovor s rodičom, ktorý je nahnevaný. Ako zostanete pokojný? Ako mu slušne vysvetlíte pravidlá školy bez toho, aby ste sa začali hádať?

Riešenie bežných situácií z praxe školy

Škola je plná malých „záhad“, ktoré musíte vyriešiť. Napríklad: dieťa si zabudlo desiatu, dieťa nemá farbičky alebo sa dieťaťu roztrhla topánka. Profesionálny asistent nečaká, kým niekto iný povie, čo má robiť. Vy už poznáte postupy školy. Viete, kde sú náhradné perá, viete, komu nahlásiť, že dieťa je hladné a viete, ako dieťa upokojiť, aby sa kvôli roztrhnutej topánke nehanbilo. Každá takáto vyriešená situácia z vás robí dôležitú súčasť školy.

Ako sa učiť z vlastnej práce

Reflexia je len zložené slovo pre to, že sa počas dňa alebo večer doma zamyslíte nad tým, ako vám vaša práca išla. Nie je to o tom, aby ste sa kritizovali, ale aby ste rástli. Položte si jednoduché otázky: „Urobil som dnes pre deti maximum? Rozprával som sa s nimi milo? Čo som mohol urobiť inak, keď Marek začal kričať?“

Tým, že premýšľate o svojich postupoch, sa stávate múdrejším. Ak zistíte, že ste na niečo zabudli, nevadí. Dôležité je, že o tom viete a zajtra to urobíte lepšie. Nikto z nás nie je dokonalý od prvého dňa, dôležitá je ochota učiť sa.

Spätná väzba: keď vám niekto iný nastaví zrkadlo

V škole máte nad sebou skúsenejšiu osobu – učiteľa alebo niekoho zo školského podporného tímu. Oni sú tu na to, aby vám pomohli. Spätná väzba je ich názor na vašu prácu. Neberte to ako „žalovanie“ alebo kritiku. Ak vám učiteľ povie: „Nabudúce skús na Mareka hovoriť tichšie, on sa krikom bojí.“, poďakujte mu. Je to rada, ktorá vám uľahčí prácu.

Pýtajte sa sám: „Pán učiteľ, robil som to v šatni správne? Čo by som mal nabudúce zmeniť?“ Takáto spolupráca buduje dobré vzťahy a ukazuje, že vám na vašej práci skutočne záleží.

Zdieľanie prvých skúseností

Je veľmi oslobodzujúce porozprávať sa s ostatnými asistentmi o tom, čo ste zažili. Keď si sadnete na kávu alebo cez prestávku, povedzte si: „Dnes sa mi podarilo Lucku presvedčiť, aby ochutnala polievku, mal som z toho veľkú radosť.“ Alebo: „Dnes mi bolo ťažko, lebo jeden žiak bol veľmi drzý.“

Dôležité je, aby ste pri tomto zdieľaní **nehodnotili deti**. Nehovorte o nich, že sú „hlúpe“ alebo „neprispôsobivé“. Rozprávajte o svojich pocitoch a o tom, čo ste robili vy. Keď zistíte, že aj vaši kolegovia majú podobné trápenia, pocítite úľavu. Nie ste v tom sám. Spolu s ostatnými tvoríte silný tím, ktorý drží deti nad vodou. Vaša skúsenosť je poklad, o ktorý sa oplatí deliť, lebo tým pomáhate aj ostatným rásť. Vaša cesta asistenta sa len začína a každý deň vám prinesie niečo nové, z čoho sa môžete poučiť.

7 KEĎ ŠKOLA PRICHÁDZA ZA RODINOU

Terénna práca znamená, že vaša pomoc a podpora nie je len v priestoroch školy. Niekedy musíte ísť priamo tam, kde dieťa žije – do jeho domu, na dvor alebo do osady. Je to veľmi dôležitá časť vašej práce, lebo v domácom prostredí uvidíte veci, ktoré v triede nezistíte. Rodičia sa doma cítia istejšie a vy im tam môžete lepšie vysvetliť, prečo ich dieťa potrebuje školu. Aby však bola táto cesta úspešná, musíte dodržiavať jasné pravidlá, ktoré chránia vás aj dobré meno školy.

Pravidlá mimo školy

Keď vychádzate z areálu školy, opúšťate bezpečné a kontrolované prostredie. Preto musíte v teréne dbať na svoju bezpečnosť viac než inokedy.

- Nechodte sám - základným pravidlom je, že do terénu (ak sa dá), nejdete sám. Idete s ďalšou osobou - napríklad ďalším asistentom, sociálnym pracovníkom alebo učiteľom. Dvaja ľudia vidia viac a v prípade problému si vedia pomôcť.
- Dajte o sebe vedieť - vedenie školy musí vždy presne vedieť, kam idete, za kým idete a kedy sa plánujete vrátiť. Ak sa niečo zmení, zavolajte do školy a oznámte to.
- Sledujte okolie - v teréne môže byť blato, pustené psy alebo nahnevaní ľudia, ktorí nemusia mať dobrý deň. Vždy buďte pozorný, nekráčajte so sklopenou hlavou, nepozerajte zbytočne do mobilu. Správajte sa slušne, pozdravte sa, ale zbytočne sa nezastavujte pri situáciách a konfliktach, ktoré sa vás netýkajú.

Čo robiť v krízovej situácii?

Krízová situácia je niečo, čo nás vystraší alebo ohrozí – napríklad ak na vás niekto začne kričať, ak sa v dome strhne bitka alebo ak vás napadne pes. Vtedy je najdôležitejšie zachovať chladnú hlavu.

1. Ak cítite, že v dome nie je bezpečná atmosféra, rozhovor slušne ukončíte. Povedzte: „Vidím, že teraz máte iné starosti, prídem inokedy.“ A v pokoji odíďte. Vašou úlohou nie je riešiť problémy dospelých.
2. Ak na vás niekto kričí, neodpovedajte krikom. To by situáciu len zhoršilo. Hovorte pokojne a držte si odstup.
3. Hneď ako sa dostanete do bezpečia, zavolajte riaditeľovi alebo učiteľovi a povedzte mu, čo sa stalo. Ak by došlo k ublíženiu na zdraví, škola musí kontaktovať políciu.
Vaša bezpečnosť je najdôležitejšia.

Pravidlá komunikácie s rodinou u nich doma

V teréne ste hosťom. Rodičia vás pustili do svojho súkromia, a preto musíte komunikovať veľmi citlivo. Nevstupujte bez pozvania. Vždy počkajte, kým vás rodič pozve ďalej. Ak sa tak nestane, hovorte na dvore. Nikdy nevstupujte do domu, ak sú doma len samotné deti bez prítomnosti dospelého.

- Rozprávajte sa s rodičmi o tom, kvôli čomu ste prišli – o dieťati a škole. Nehovorte o klebetách a neoverených informáciách. Ak sa vás pýtajú na iné rodiny, slušne povedzte, že o nich nemôžete rozprávať.
- Nedávajte rady. Toto je veľká pasca. Rodičia sa vás môžu pýtať na veci mimo školy, napríklad na lieky, na peniaze z úradu alebo na právne veci. Povedzte im: „V tomto vám neviem presne poradiť, najlepšie bude, ak zídete za doktorom alebo na úrad práce.“ Nedávajte rady, ktoré by im mohli ublížiť, aj keď to myslíte dobre. Vašou témou je škola.
- Vysvetlite im veci tak, aby im rozumeli. Namiesto „musíme riešiť absenciu“ povedzte: „Chcem sa opýtať, ako môžeme pomôcť, aby Janko chodil do školy každý deň?“

Ako informovať školu o tom, čo ste vybavili

Keď sa vrátite z terénu, vaša práca končí až vtedy, keď o nej podáte správu. Škola musí vedieť, čo ste zistili, aby vedela s dieťaťom ďalej pracovať. Napíšte (alebo nadiktujte učiteľovi) krátku informáciu: „Boli sme v rodine. Mama sľúbila, že Janko príde zajtra, lebo dnes nemal vypraté oblečenie.“

Ak ste videli niečo vážne (napríklad, že v dome nie je jedlo, alebo že je dieťa choré), hláste to škole okamžite. Tieto informácie pomôžu škole zapojiť sociálnych pracovníkov alebo charitu.

Vaša terénna práca je o budovaní mostov. Keď rodičia uvidia, že za nimi prídete až domov, že sa o nich zaujímate, a že s nimi hovoríte s úctou, skôr vám začnú veriť. Vy ste tvárou školy, ktorú stretávajú na ulici. Keď budete dodržiavať pravidlá a bezpečnosť, vaša práca v teréne zmení pohľad celej komunity na dôležitosť vzdelania.

PRÍLOHA A – ROBÍM TO DOBRE?

ZOZNAM MOJEJ PRÁCE

K čomu slúži tento zoznam?

Tento zoznam je vaším pomocníkom. Každý deň v práci robíte veľa vecí – staráte sa o deti, pomáhate im, rozprávate sa s rodičmi, spolupracujete s učiteľmi. Je ľahké zabudnúť na niektorú dôležitú vec. Zoznam vám pripomenie, čo všetko k dobrej práci patrí. Zároveň vám posluží ako priestor na vaše vlastné poznámky, prípadne návrhy a postrehy od učiteľa, ktorý s vami o vašej práci hovorí.

Prečo vám pomôže?

Nikto sa nenarodil s tým, že všetko vie. Ani skúsený učiteľ, ani riaditeľ školy. Každý sa učí každý deň. Tento zoznam nie je skúška, ktorú musíte zvládnuť. Je to zrkadlo, pomáha vám vidieť, kde ste silný a kde môžete pridať. Keď si budete pravidelne klásť otázky uvedené v zozname, stanete sa lepším asistentom. A to pocítia hlavne deti.

Ako s ním pracovať?

Je to jednoduché. Spočiatku, ideálne na konci každého pracovného, dňa si na chvíľu sadnite a prejdite si ho. Pri každej otázke sa úprimne zamyslite. Ak môžete odpovedať áno – skvelé, zaškrtnite si políčko. Ak nie – nevádi. Zajtra, pozajtra alebo o týždeň sa vám to určite podarí. Ak budete mať nápad, ktorý si chcete zapísať, pokojne tak urobte. Vaše odpovede môžete prediskutovať aj s učiteľom, jeho rady si zaznamenajte.

Čo ak niečo nefunguje?

Ak pri niektorom bode musíte dať nie (to znamená, že ho nemôžete zaškrtnúť), netrápte sa. Nemusíte mať každý deň zaškrtnuté všetko. Dôležité je, že o svojej práci premýšľate. Zajtra je nový deň a svoju prácu môžete stále zlepšovať. Dôležité je, že sa o deti zaujímate. Ak si neviete rady, vždy o tom povedzte učiteľovi. Práve to z vás robí dobrého asistenta.

Pamätajte:

- Nie ste v tom sám. Vždy sa môžete opýtať učiteľa alebo kolegu.
- Chyby sú normálne. Dôležité je, že sa z nich poučíte.
- Vaša práca má zmysel. Každý deň meníte životy detí k lepšiemu.

Veľa síl a odvahy vo vašej prospešnej a dôležitej práci!

1 KTO STE V ŠKOLE A ČO JE VAŠOU ÚLOHOU?

Viem, čo je mojou úlohou v škole

Cieľ: Rozumiem tomu, čo sa odo mňa očakáva a kde sú hranice mojej práce.

- Deti svojou prítomnosťou podporujem a povzbudzujem – neučím ich ako učiteľ.
- Ak dieťa niečo nevie, povzbudzujem ho, aby sa opýtalo učiteľa – nehovorím a nepíšem odpovede za neho.
- Ak si nie som istý/istá, čo mám robiť, pýtam sa učiteľa – nekonám na vlastnú päsť.
- Kolegov v škole informujem o vážnych, komplikovaných situáciách (rodinné problémy detí, emocionálne ťažkosti), riešenia nechávam na učiteľovi a na ďalších kolegov.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Zachovávam mlčanlivosť a chránim súkromie

Cieľ: To, čo sa dozviem v škole, zostáva v škole – nikdy to nevynášam von.

- O deťoch a ich rodinách hovorím len s kolegami v škole – nie so susedmi, priateľmi ani rodinou.
- Ak mi dieťa alebo rodič povie niečo veľmi dôverné, citlivé, zachovávam to ako tajomstvo.
- Keď podávam informácie kolegom, robím to potichu a bez toho, aby to počuli deti alebo cudzí ľudia.
- Správam sa slušne a citlivo, dôvera detí a rodičov je krehká – keď ju raz stratím, ťažko sa získava späť.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Správam sa s úctou

Ciel: Dieťa sa pri mne vždy cíti bezpečne – nikdy ho neurazím ani mu fyzicky neublížim.

- Aj keď ma dieťa hnevá, nikdy na neho nekričím, neudieram ho ani ho neponižujem pred ostatnými.
- Pri pomoci s hygienou alebo v šatni pomáhám len s tým, čo dieťa samo nezvládne – rešpektujem jeho súkromie.
- Ak je situácia ťažká a neviem si poradiť, požiadam o pomoc kolegu – nesnažím sa zvládnuť to sám za každú cenu.
- Chodím do práce načas, upravený a s dobrou náladou – deti si ma neustále všímajú a berú si zo mňa príklad.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Spolupracujem s tímom a dobre komunikujem

Ciel: Dôležité veci posúvam ďalej správne a včas – som spoľahlivou súčasťou tímu.

- Ak si všimnem niečo dôležité (hlad, smútok, modrina), hovorím to učiteľovi pokojne a bez ohovárania.
- Opisujem len to, čo som videl alebo počul – nehodnotím, nesúdim, nepridávam vlastné dohady.
- Správam sa s úctou ku všetkým – k deťom, rodičom aj kolegom, aj keď oni nie sú vždy milí.
- Správam sa milo a ochotne – bez mojej pomoci by bol školský deň pre mnohé deti oveľa ťažší.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

2 AKO DIEŤA PREŽÍVA PRVÉ DNI V ŠKOLE A AKO MU ROZUMIEŤ

Ako sa dieťa správa v škole

Cieľ: Všímam si dieťa a viem rozoznať, keď niečo nie je v poriadku.

- Všímam si, či dieťa neprichádza veľmi smutné, uzavreté alebo vystrašené.
- Všímam si, či dieťa netrávi často čas samo a je v kontakte s ostatnými.
- Keď je dieťa nervózne alebo podráždené, skúšam ho upokojiť.
- Chválím dieťa aspoň raz za deň za snahu – aj keď výsledok nebol dokonalý.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Dieťa sa vie orientovať v škole

Cieľ: Dieťa pozná školu a vie sa v nej pohybovať bez strachu.

- Pomáham dieťaťu zorientovať sa, kde sú záchody, a podporujem jeho samostatnosť pri ich používaní.
- Pomáham dieťaťu s udržiavaním poriadku vo svojich veciach.
- Pomáham dieťaťu s porozumením toho, kde sa stravuje a ako funguje jedáleň alebo režim cez prestávky.
- Pomáham dieťaťu s tým, aby vedelo na koho sa môže obrátiť, keď sa mu niečo stane alebo keď mu je zle.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Dieťa chodí do školy pravidelne

Cieľ: Dieťa chodí do školy každý deň a vie, prečo je to dôležité.

- Ak dieťa nepríde do školy, skúšam zistiť prečo a snažím sa spojiť s rodičmi.
- Dieťa sa snažím povzbudiť, aby sa zajtra do školy tešilo.
- Vysvetľujem rodičom, že každý vymeškaný deň dieťaťu škodí.
- Ak viem o dôvodoch, pre ktoré rodičia neposlali dieťa do školy, poviem o nich učiteľovi.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Spolupráca s učiteľom a rodičmi

Cieľ: Škola a rodina spolupracujú a dieťa má okolo seba bezpečnú sieť ľudí.

- Hovorím učiteľovi o dôležitých veciach, ktoré si na dieťati cez deň všimnem.
- Hovorím rodičom o tom, že som tu pre ich deti a môžu sa na mňa kedykoľvek obrátiť.
- Dodržiavam mlčanlivosť – o súkromí dieťaťa a rodiny hovorím v škole len s tými, ktorí to potrebujú vedieť.
- Ak vidím niečo znepokojujúce (napríklad modriny alebo veľký smútok), poviem o tom učiteľovi.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

3 PODPORA SAMOOSLUŽNÝCH ČINNOSTÍ, HYGIENY A BEZPEČNOSTI

Predchádzam úrazom a nebezpečným situáciám

Cieľ: Dávam pozor na rizikové miesta a konám skôr, než sa niečo stane.

- Všímam si, či je napr. podlaha na chodbách alebo v umyvárni mokrá, a upozorním na to.
- Ak sa deti správajú nebezpečne (lezú na plot, strkajú sa na schodoch, hrajú sa so zapaľovačom a pod.), pokojne ich upozorním a zastavím.
- Kontrolujem, či deti nenechávajú veci na zemi tak, aby o ne niekto zakopol.
- Deťom trpezlivo vysvetľujem, prečo platia pravidlá bezpečnosti, a čo sa môže stať, ak ich nedodržiavame.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Viem, čo robiť, keď sa stane nehoda

Cieľ: Keď sa niečo stane, zostanem pokojný a zareagujem správne.

- Deti v konflikte oddelím pokojne a bez kriku.
- Keď dieťa spadne alebo sa zraní, zistím rozsah zranenia a ostanem pri ňom.
- Ak vidím krv, veľký plač alebo ťažkosti s dýchaním, okamžite privolám pomoc, oslovím učiteľa.
- Každý incident hlásim učiteľovi alebo vedeniu školy – aj keď sa zdá byť malý.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Všímam si, či je dieťa zdravé

Cieľ: Každý deň si všímam dieťa a viem rozoznať, keď niečo nie je v poriadku.

- Ráno pri príchode si všímam, či dieťa nevyzerá choré – unavené, bledé, horúce.
- Ak má dieťa kašeľ, hustý výtok z nosa alebo vyrážky, potichu to oznámim učiteľovi.
- Po dohode s učiteľmi a rodičmi pomáham s bezpečným odchodom chorého dieťaťa domov.
- Ak vidím možné príznaky zavšivavenia alebo kožnej infekcie, riešim to diskkrétne.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Podporujem samostatnosť a hygienu dieťaťa

Cieľ: Pomáham dieťaťu len tam, kde to samo nezvládne a chválim ho za každý pokrok.

- Pripomínam dieťaťu umývanie rúk – po záchode, pred jedlom, po príchode zvonku.
- Ak sa dieťa zašpiní alebo obleje, pomáham mu to vyriešiť bez hnevu a bez hanby.
- Ak dieťa niečo zvláda samo (upratalo po sebe, postaralo sa o svoje veci), pochválim ho.
- Vediev dieťa k tomu, aby si udržiavalo poriadok okolo seba – v lavici, skrinke, na svojom mieste.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

4 ČO BRÁNI DEŤOM V UČENÍ A AKO IM POMÔČŤ

Všímam si, čo bráni dieťaťu v učení

Cieľ: Viem rozoznať, aká prekážka stojí pred dieťaťom a hneď to nahlásim učiteľovi.

- Všímam si, napr. či dieťa nie je hladné, či mu nechýbajú pomôcky alebo má špinavé oblečenie, všetko, čo mu bráni sústrediť sa.
- Ak dieťa nerozumie pokynu, skúšam mu to vysvetliť jednoduchšími slovami alebo ukázať na príklade.
- Ak dieťa pôsobí nepokojne alebo sa nedokáže sústrediť, potichu na to upozorním učiteľa.
- Ak sa mi zdá, že dieťa zle vidí, zle počuje alebo má iný zdravotný problém, poviem to učiteľovi.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Pomáham dieťaťu – ale len toľko, koľko naozaj treba

Cieľ: Dieťaťu pomáham tak, aby postupne zvládalo pracovať viac samo.

- Ak dieťaťu chýba nejaká pomôcka, pomôžem mu to vyriešiť potichu a bez zahanbenia pred ostatnými.
- Ak dieťa píše pomaly alebo robí chyby, som trpezlivý a pochválím ho za snahu.
- Ak dieťa zle vidí alebo zle počuje, hovorím na neho otočený tvárou k nemu.
- Nepomáham dieťaťu s vecami, ktoré zvládne samo – nechám ho, aby si veci skúsilo urobiť samo.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Správam sa k dieťaťu s rešpektom a úctou

Cieľ: Každé dieťa sa v mojej prítomnosti cíti bezpečne a nikdy sa nehanbí.

- Ak dieťa niečo hneď nevie alebo sa mu nedarí, reagujem povzbudivo a nie kriticky.
- Nikdy nehovorím o dieťati ani jeho rodine pohrdavo – ani pred ostatnými deťmi, ani pred kolegami.
- Ak sa ostatné deti vyhýbajú niektorému dieťaťu, zasiahnem a pomôžem mu zapojiť sa do skupiny.
- Správam sa ku každému dieťaťu rovnako, s úctou a rešpektom – bez ohľadu na to, odkiaľ pochádza alebo ako vyzerá.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Informujem tím a spolupracujem

Cieľ: Nie som na to sám – všetky dôležité veci posúvam ďalej učiteľovi alebo tímu.

- Ak si všimnem niečo dôležité o dieťati (správanie, zdravie, vzťahy), poviem to učiteľovi.
- Hovorím o dieťati konkrétne a pokojne – nie ako o probléme, ale ako o niekom, kto potrebuje pomoc.
- Ak sa mi zdá, že dieťa dostáva málo podpory, slušne to pomenujem ostatným v tíme.
- Kolegom vysvetľujem svoj pohľad na dieťa – vidím ho v situáciách, kde učiteľ nie je a moje postrehy sú dôležité.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

5 KOMUNIKÁCIA S DEŤMI A RODIČMI V ŠKOLE AJ V TERÉNE

Hovorím s dieťaťom primerane jeho veku

Ciel: Dieťa mi rozumie a nebojí sa so mnou rozprávať.

- S mladším dieťaťom hovorím jednoducho, pokojne a s úsmevom – nie ako s dospelým.
- So starším dieťaťom hovorím na rovinu a s úctou – nie ako s malým dieťaťom.
- Keď dieťa niečo urobí zle, hovorím o tom, čo sa stalo – nie o tom, aké je dieťa zlé.
- Každé dieťa uistujem, že ma môže osloviť, keď niečo potrebuje.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Získavam dôveru detí aj rodičov

Ciel: Ľudia okolo mňa vedia, že som na ich strane a môžu mi veriť.

- Pri prvom stretnutí s dieťaťom alebo rodičom sa predstavím a vysvetlím, kto som.
- Keď idem k rodičom domov, správam sa s úctou – nezabúdam, že vstupujem do ich súkromia.
- Rodičom vysvetľujem, že som tu pre ich dieťa a nie preto, aby som ich súdil alebo ich karhal
- Počúvam rodičov aj dieťa – nechám ich dohovoriť a neskáčem im do reči.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Podávam informácie pokojne a bez obviňovania

Cieľ: Aj nepríjemné správy viem povedať tak, aby sa z toho nestala hádka.

- Rodičovi hovorím len fakty o tom, čo sa stalo, nie že niekto je zlý, hlúpy, pomalý a pod.
- Vyhýbam sa slovám ako „nevychovaný“, „lenivý“ alebo „vy s ním nič nerobíte“.
- Po oznámení problému navrhujem spoluprácu – napr.: „poďme spolu vymyslieť, ako pomôcť dieťaťu“.
- Aj keď je rodič nahnevaný alebo na mňa kričí, zostanem pokojný a neodpovedám útočne.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Viem opísať incident jasne a správne

Cieľ: Keď sa niečo stane, viem to presne a pokojne opísať – bez dohadov a bez súdenia.

- Keď opisujem, čo sa stalo, hovorím len to, čo som skutočne videl alebo počul.
- Snažím sa pamätať si dôležité veci: kto bol pri tom, kedy sa to stalo, čo presne sa dialo a ako deti reagovali.
- Nepoužívam dohady ani vlastné vysvetlenia – len opis toho, čo sa naozaj udialo.
- Každý vážnejší incident nahlásim učiteľovi alebo vedeniu školy hneď, ako to je možné.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

6 PRAKTICKÁ PRÍPRAVA A SPÄTNÁ VÄZBA

Som pripravený na bežné situácie v škole

Cieľ: Viem, čo robiť, keď sa niečo stane – nepotrebujem čakať, kým mi niekto povie ako na to.

- Reagujem pokojne a hľadám riešenia, keď dieťa odmieta niečo urobiť – napríklad ísť na záchod alebo odísť ráno od rodiča.
- Orientujem sa a mám prehľad v tom, kde sú v škole náhradné pomôcky a komu nahlásiť, keď dieťa niečo nemá alebo si niečo zabudlo.
- Krátko, zrozumiteľne a pokojne oznamujem učiteľovi situácie, keď nastane nejaký problém.
- Ak sa objaví situácia, na ktorú nie som pripravený, viem, na koho sa obrátiť.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Zamýšľam sa nad svojou prácou

Cieľ: Každý deň sa zamyslím nad tým, čo sa mi podarilo a čo môžem nabudúce urobiť lepšie.

- Pravidelne si kladiem otázku: „Urobil som pre deti dnes maximum?“
- Ak sa mi niečo nepodarí, nevyčítam si to – len sa zamyslím, čo môžem nabudúce urobiť inak.
- Na konci dňa pomenujem aspoň jednu vec, ktorá sa mi podarila dobre.
- Zo svojich chýb sa poučím a skúšam veci robiť lepšie.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Prijímam spätnú väzbu a pýtam sa

Ciel: Spätná väzba od učiteľa mi pomáha rásť – beriem ju ako pomoc, nie ako kritiku.

- Keď mi učiteľ poradí, ako niečo urobiť inak, poďakujem sa a skúsím si to zapamätať.
- Sám sa pýtam učiteľa, čo robím správne a čo môžem zlepšiť.
- Ak mi niečo nie je jasné alebo si nie som istý, pýtam sa – nesnažím sa hádať.
- Otázky kolegom formulujem zrozumiteľne a vo vhodnej chvíli.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Zdieľam skúsenosti s kolegami

Ciel: Rozprávam sa s ostatnými o svojej práci – čerpám od nich a pomáham aj ja im.

- Hovorím s kolegami o tom, v čom sa mi darí, čo sa mi podarilo ako aj o tom, v čom sa mi nedarí, čo je pre mňa náročné.
- Keď hovorím o deťoch, hovorím o svojich pocitoch a skúsenostiach – nie o tom, aké sú deti zlé, nevychované, ako sa nevedia správať.
- Ak kolega zdieľa ťažkú skúsenosť, vypočujem ho a nepodceňujem ani neodsudzujem jeho trápenie.
- Keď je to potrebné, dokážem požiadať o pomoc a naopak, podporujem ostatných kolegov v tíme.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

7 KEĎ ŠKOLA PRICHÁDZA ZA RODINOU

Pred odchodom do terénu som pripravený

Ciel: Škola vie, kde som, s kým idem a kedy sa vrátim.

- Keď niekam odchádzam, oznámim vedeniu školy, kam idem, za kým a kedy sa plánujem vrátiť.
- Do terénu chodím s ďalšou osobou, ak musím ísť sám, vždy aspoň niekto v škole presne vie, kde budem.
- Mám so sebou telefón a viem, komu zavolať, ak sa niečo stane.
- Na návštevy v rodinách sa pripravujem, napr. si premyslím, o čom budem s rodinou hovoriť.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Správam sa bezpečne a s úctou

Ciel: V teréne som pozorný, slušný a nemiešam sa do vecí, ktoré sa ma netýkajú.

- Nekráčam so sklopenou hlavou, nepozierám do mobilu a všímam si pozorne okolie.
- Pri vstupe do domácnosti sa vždy pozdravím, predstavím sa a vysvetlím, prečo som prišiel.
- Správam sa ako hosť – s úctou, bez súdenia, bez pozerania sa na rodinu zvrchu.
- Ak je atmosféra napätá alebo nebezpečná, rozhovor slušne ukončím a odchádzam.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Hovorím len o tom, čo je mojou úlohou

Cieľ: Rozprávam sa o dieťati a škole – nedávam rady „do života“.

- Rozhovor vediem o dieťati a škole – nie o klebetách alebo iných rodinách.
- Ak sa ma pýtajú na veci mimo školy (lieky, úrad, peniaze), odkážem ich na správnu osobu, odborníka.
- Vysvetľujem rodičom veci jednoducho a zrozumiteľne.
- Neposkytujem rady, ktoré by mohli rodine uškodiť, aj keby som to myslel dobre.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

Po návrate informujem školu

Cieľ: Škola vie, čo som zistil, aby mohla dieťaťu ďalej pomáhať.

- Po návrate učiteľovi alebo vedeniu hovorím, ako návšteva prebehla, čo som vybavil a čo rodina sľúbila.
- Ak zistím niečo vážne (choroba, hlad, nebezpečenstvo), čo najskôr to hlásim v škole.
- Hovorím len o faktoch – čo som videl a počul, nie čo si myslím alebo predpokladám.
- Pripravujem krátku správu z terénu, najmä s dôrazom na to, akú podporu dieťa od nás v škole potrebuje vzhľadom na situáciu doma.

Miesto pre zápisky:

.....

.....

.....

.....

PRÍLOHA B – OBRÁZKOVÝ SPRIEVODCA

Obrázkový sprievodca

Tento obrázkový sprievodca je vytvorený ako jednoduchá pomoc pri vašej práci v škole. Pomocou obrázkov a krátkych viet ukazuje situácie, ktoré sa v škole dejú každý deň. Pomáha lepšie pochopiť, ako podporiť deti, ako pokojne reagovať v rôznych situáciách a ako spolupracovať s učiteľmi aj rodičmi.

Niektoré situácie v škole bývajú jednoduché, iné môžu byť náročné alebo nečakané. Niekedy dieťa potrebuje pomoc, niekedy povzbudenie, inokedy stačí pokojný rozhovor alebo trpezlivosť. Obrázky v tomto sprievodcovi pripomínajú dôležité veci, na ktoré sa pri práci oplatí myslieť – bezpečnosť detí, rešpekt, komunikáciu, spoluprácu a podporu samostatnosti.

Obrázkový sprievodca je pripravený tak, aby bol ľahko zrozumiteľný a praktický. Nemusíte čítať dlhé texty. Stačí si pozrieť obrázky a krátke pripomienky. Môžete sa k nim vracat počas práce, pri rozhovore s učiteľom alebo keď si chcete pripomenúť, čo je v danej situácii dôležité.

Tento materiál neslúži na kontrolu ani hodnotenie vašej práce. Nikto nerobí všetko dokonale a každý sa učí postupne. Dôležité je, že sa o deti zaujímame, snažíte sa im pomáhať a chcete svoju prácu robiť čo najlepšie.

Obrázkový sprievodca môže pomôcť:

- pri každodennej práci s deťmi,
- pri spolupráci s učiteľom,
- pri komunikácii s rodičmi,
- pri riešení náročných situácií,
- pri pripomínaní dôležitých pravidiel práce v škole.

Vaša práca má veľký význam. Aj malé povzbudenie, pomoc alebo milé slovo môže dieťaťu zlepšiť deň a pomôcť mu cítiť sa v škole bezpečne a prijato.

1 KTO STE V ŠKOLE A ČO JE VAŠOU ÚLOHOU?

1. Viem, čo je mojou úlohou v škole

Ciel: Rozumiem tomu, čo sa od mňa očakáva a kde sú hranice mojej práce.

- Podporujem deti, neučím ich ako učiteľ.
- Ak niečo nevedia, odkazujem ich na učiteľa.
- Ak si nie som istý, pýtam sa učiteľa.
- Dôležité veci detí zdieľam len s učiteľom a kolegami.

2. ZACHOVÁVAM MLČANLIVOSŤ A CHRÁNIM SÚKROMIE

Ciel: To, čo sa dozviem v škole, zostáva v škole – nikdy to nevynešam von.

- O deťoch a rodinách hovorím len v škole.
- Veľmi citlivé, dôverné veci nezdieľam s inými.
- Informácie odovzďavam potichu, bez prítomnosti detí.
- Som slušný/á a citlivý/á, dôvera je krehká.

3. SPRÁVAM SA BEZPEČNE A S ÚČTOU

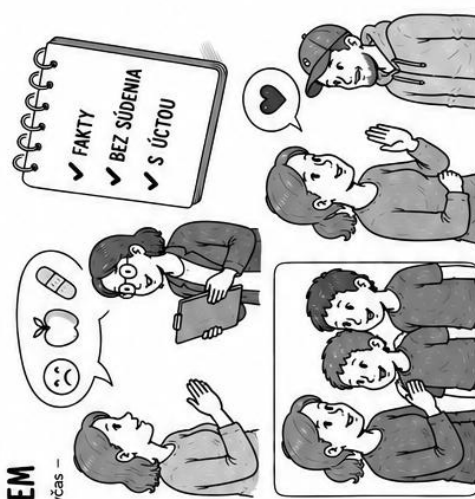
Ciel: Dieťa sa pri mne vždy cíti bezpečne – nikdy ho neurazím ani mu fyzicky neublížim.

- Nekričím, neudieram ani neponižujem.
- Pomáham s hygienou len tam, kde to dieťa neovláda.
- Ak je situácia ťažká, požiadam o pomoc kolegu.
- Chodím načas, upravený/á a s dobrou náladou.

4. SPOLUPRACUJEM S TÍMOM A DOBRE KOMUNIKUJEM

Ciel: Dôležité veci posúvam ďalej správne a včas – som spoľahlivou súčasťou tímu.

- Dôležité veci hovorím učiteľovi pokojne a včas.
- Opisujem len to, čo som videl alebo počul.
- Správam sa s úctou ku všetkým – deťom, rodičom aj kolegom.
- Som milý/á a ochotný/á – moja pomoc má zmysel.

2 AKO DIEŤA PREŽÍVA PRVÉ DNI V ŠKOLE A AKO MU ROZUMIEŤ

1. AKO SA DIEŤA SPRÁVA V ŠKOLE

Ciel: Všimam si dieťa a viem rozoznať, keď ničो nie je v poriadku.

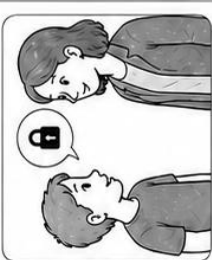
- Všimam si, či dieťa neprichádza smutné, uzavreté alebo vystrašené.
- Všimam si, či netrávi často čas samo a je v kontakte s ostatnými.
- Ak je dieťa nervózne alebo podráždené, skúšam ho upokojiť.
- Chválím dieťa aspoň raz za deň za snahu – aj keď výsledok nebol dokonalý.

2. DIEŤA SA VIE ORIENTOVAŤ V ŠKOLE

Ciel: Dieťa pozná školu a vie sa v nej pohybovať bez strachu.

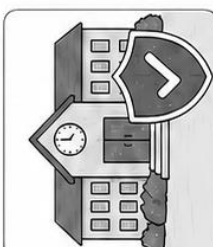
- Pomáham dieťaťu nájsť dôležité miesta – napr. záchody.
- Pomáham mu udržiavať poriadok vo svojich veciach.
- Pomáham mu porozumieť, kde sa stravuje a ako fungujú prestávky.
- Pomáham mu vedieť, na koho sa obrátiť, keď potrebuje pomoc alebo keď mu je zle.

3. DIEŤA CHODÍ DO ŠKOLY PRAVIDELNE

Ciel: Dieťa chodí do školy každý deň a vie, prečo je to dôležité.

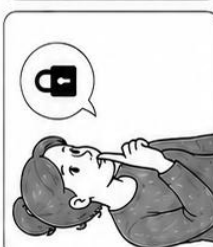
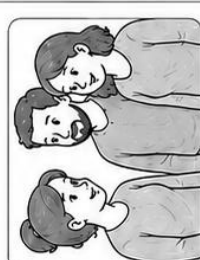
- Ak dieťa nepríde do školy, zistím prečo a snažím sa spojiť s rodičmi.
- Povzbudzujem dieťa, aby sa zajtra do školy tešilo.
- Vysvetľujem rodičom, že každý vymeškaný deň dieťaťu škodí.
- Ak poznám dôvody neprítomnosti dieťaťa, oznámim ich učiteľovi.

4. SPOLUPRÁCA S UČITEĽOM A RODIČMI

Ciel: Škola a rodina spolupracujú a dieťa má okolo seba bezpečnú sieť ľudí.

- Hovorím učiteľovi o dôležitých veciach, ktoré si na dieťati všimnem.
- Hovorím rodičom, že som tu pre ich deti a môžu sa na mňa obrátiť.
- Dodržiavam mlčanlivosť – hovorím o súkromí dieťaťa len s tými, ktorí to potrebujú vedieť.
- Ak poznám dôvody neprítomnosti dieťaťa, oznámim ich učiteľovi.

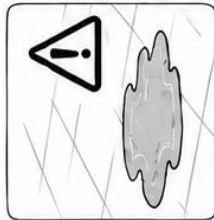

3 PODPORA SAMOOBSLUŽNÝCH ČINNOSTÍ, HYGIENY A BEZPEČNOSTI

1.

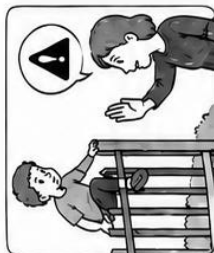
PREDCHÁDZAM ÚRAZOM A NEBEZPEČNÝM SITUÁCIÁM

Cieľ: Dávam pozor na riziká a konám skôr, než sa niečo stane.

Všimám si riziká a upozorním na ne.

Upozorním a zastavím nebezpečné správanie.

Kontrolujem, či nič neprekáža na zemi.

Vysvetľujem pravidlá bezpečnosti.

2.

VIEM, ČO ROBIŤ, KEĎ SA STANE NEHODA

Cieľ: Zostanem pokojný a zareagujem správne.

Oddelím deti v konflikte.

Zistím rozsah zranenia a ostanem pri dieťati.

Pri vážnych príznakoch privolám pomoc.

Každý incident hlásim učiteľovi.

3.

VŠÍMAM SI, ČI JE DIEŤA ZDRAVÉ

Cieľ: Každý deň si všimám dieťa a viem, keď niečo nie je v poriadku.

Ráno sledujem, ako sa dieťa cíti.

Ak zbadám príznaky choroby oznámim to učiteľovi.

Po dohode pomáhám s odchodom domov.

Príznaky riešim diskretné.

4.

PODPORUJEM SAMOSTATNOSŤ A HYGIENU DIEŤAŤA

Cieľ: Pomáham len tam, kde to nezvládne, a chválim za pokrok.

Pripomínam umývanie rúk.

Pomáham pri zašpinení bez hnevu.

Chválim za samostatnosť.

Vediem k poriadku okolo seba.

4 ČO BRÁNI DEŤOM V UČENÍ A AKO IM POMÔČŤ

1. VŠÍMAM SI, ČO BRÁNI DEŤAŤU V UČENÍ

Ciel: Viem rozoznať prekážky a nahlásim ich učiteľovi.

☐ Všímam si, čo dieťa ruší alebo mu chýba.	
☐ Pomáham, ak niečomu nerozumiem.	
☐ Upozorním učiteľa, keď sa dieťa nevie sústrediť.	
☐ Poviem učiteľovi o možnom zdravotnom probléme.	

2. POMÁHAM DEŤAŤU – ALE LEN TOLKO, KOLKO TREBA

Ciel: Pomáham primerane, aby dieťa zvládalo viac samo.

☐ Riešim chybajúce pomôcky potichu.	
☐ Som trpezlivý, chválim za snahu.	
☐ Hovorím na dieťa tvárou v tvár.	
☐ Nerobím za dieťa to, čo zvládne samo.	

3. SPRÁVAM SA K DEŤAŤU S REŠPEKTOM A ÚCTOU

Ciel: Každé dieťa sa cíti v mojej prítomnosti bezpečne.

☐ Reagujem povzbudivo, nie kriticky.	
☐ Nehovorím o dieťati ani jeho rodine pohrdavo.	
☐ Pomôžem, ak sa dieťa cíti vylúčené.	
☐ Ku všetkým deťom sa správam s rešpektom a úctou.	

4. INFORMUJEM TÍM A SPOLUPRACUJEM

Ciel: Dôležité veci posúvam ďalej a spolupracujem s tímom.

☐ Poviem učiteľovi to, čo som si všimol.	
☐ Hovorím konkrétne a pokojne.	
☐ Pomenúvam, keď dieťa potrebuje viac podpory.	
☐ Zdieľam svoj pohľad s kolegami – moje postrehy sú dôležité.	

5 KOMUNIKÁCIA S DEŤMI A RODIČMI V ŠKOLE AJ V TERÉNE

1. Hovorím s dieťaťom primerane jeho veku

Cieľ: Dieťa mi rozumie a nebojí sa so mnou rozprávať.

☐	Hovorím jednoducho s mladšími deťmi.	
☐	So staršími hovorím na rovinu a s úctou.	
☐	Hovorím o tom, čo sa stalo - nie, že je dieťa zlé.	
☐	Uistujem dieťa, že ma môže oslovíť, keď niečo potrebuje.	

2. Získavam dôveru detí aj rodičov

Cieľ: Ľudia okolo mňa vedia, že som na ich strane a môžu mi veriť.

☐	Predstavím sa deťom aj rodičom.	
☐	Pri návšteve domova som úctivý.	
☐	Vysvetlím rodičom, že som tu pre dieťa, nie aby som ich súdil.	
☐	Pozorne počúvam rodičov aj dieťa.	

3. Podávam informácie pokojne a bez obviňovania

Cieľ: Aj nepríjemné správy viem povedať tak, aby sa z toho nestala hádka.

☐	Hovorím len fakty, nehodnotím.	
☐	Vyhýbam sa urážlivým slovám a obviňovaniu.	
☐	Po oznámení problému navrhujem spoluprácu.	
☐	Zostanem pokojný, aj keď je rodič nahneváný.	

4. Viem opísať incident jasne a správne

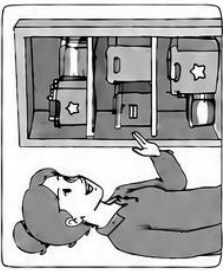
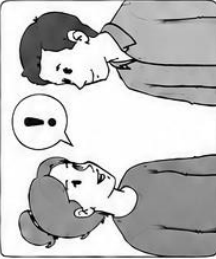

Cieľ: Keď sa niečo stane, viem to presne a pokojne opísať.

☐	Hovorím len to, čo som videl alebo počul.	
☐	Pamätám si kľúčové fakty: kto, kedy, čo, ako reagovali.	
☐	Nepoužívam dohady ani vlastné vysvetlenia.	
☐	Vážny incident nahlásim učiteľovi alebo vedeniu hneď, ako je to možné.	

6 PRAKTICKÁ PRÍPRAVA A SPÄTNÁ VÄZBA

1. SOM PRIPRAVENÝ NA BEŽNÉ SITUÁCIE V ŠKOLE

Ciel: Viem, čo robiť, keď sa niečo stane.

☐ Reagujem pokojne, keď dieťa niečo odmieta.	
☐ Viem, kde sú náhradné pomôcky a komu nahlásiť problém.	
☐ Problém oznámim učiteľovi krátko a zrozumiteľne.	
☐ Viem, na koho sa obrátiť, keď si neviem rady.	

2. ZAMÝŠLAM SA NAD SVOJOU PRÁCOU

Ciel: Každý deň sa zamyslím nad tým, čo sa mi podarilo a čo zlepšiť.

☐ Každý deň sa pýtam: „Urobil/a som pre deti dnes maximum?“	
☐ Ak sa niečo nepodarí, zamyslím sa, čo nabudúce urobiť inak.	
☐ Všimnem si aspoň jednu vec, ktorá sa mi dnes podarila.	
☐ Viem, že chyby sú súčasťou učenia.	

3. PRIJÍMAM SPÄTNÚ VÄZBU A PÝTAM SA

Ciel: Spätná väzba od učiteľa mi pomáha rásť.

☐ Keď mi učiteľ poradí, podakujem a skúšim si to zapamätáť.	
☐ Sám sa pýtam učiteľa, čo robím správne a čo môžem zlepšiť.	
☐ Ak mi niečo nie je jasné alebo si nie som istý, pýtam sa – nesnažím sa hádať.	
☐ Otázky kolegom formulujem zrozumiteľne a vo vhodnej chvíli.	

4. ZDIELAM SKÚSENOSTI S KOLEGAMI

Ciel: Rozprávam sa s ostatnými – čerpám od nich a pomáham aj ja im.

☐ Hovorím s kolegami o tom, čo sa mi podarilo aj čo bolo náročné.	
☐ Hovorím o svojich pocitoch a skúsenostiach – nehodnotím deti.	
☐ Vypočujem kolegu a nepodceňujem jeho problémy.	
☐ Keď treba, poprosím o pomoc a aj ja pomôžem.	

7 KEĎ ŠKOLA PRICHÁDZA ZA RODINOU

1. PRED ODCHODOM DO TERÉNU SOM PRIPRAVENÝ

Ciel: Škola vie, kde som, s kým idem a ka kedy sa vrátim.

☐	Oznámim, kam idem, za kým a kedy sa vrátim.	
☐	Chodím s ďalšou osobou, alebo škola vie, kde som.	
☐	Mám telefón a kontakty, komu zavolať.	
☐	Prípravím sa na návštevu, premyslím si, o čom budem hovoriť.	

2. SPRÁVAM SA BEZPEČNE A S ÚCTOU

Ciel: V teréne som pozorný, slušný a nemiešam sa do vecí, ktoré sa ma netýkajú.

☐	Všímam si okolie a správam sa bezpečne.	
☐	Pozdravím sa, predstavím a vysvetlím, prečo som prišiel.	
☐	Správam sa s úctou, bez súdenia.	
☐	Ak je situácia napätá alebo nebezpečná, odchádzam.	

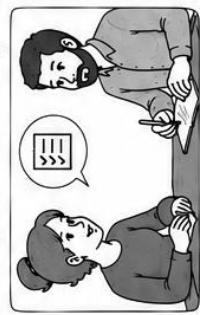

3. Hovorím len o tom, čo je mojou úlohou

Ciel: Rozprávam sa o dieťati a škole – nedávam rady „do života“.

☐	Hovorím o dieťati a škole, nie o iných veciach či ľuďoch.	
☐	Odkážem na odborníka, ak sa ma pýtajú na iné veci.	
☐	Vysvetľujem jednoducho a zrozumiteľne.	
☐	Nedávam rady, ktoré môžu uškodiť.	

4. PO NÁVRATE INFORMUJEM ŠKOLU

Ciel: Škola vie, čo som zistil, aby mohla dieťaťu ďalej pomáhať.

☐	Informujem učiteľa o priebehu návštevy a dohodách.	
☐	Vážne zistenia hlásim čo najskôr.	
☐	Hovorím len o faktoch – čo som videl a počul.	
☐	Prípravím správu s dôrazom na podporu dieťaťa.	

Názov: *Metodická príručka pre podporné činnosti komunitného a výchovného asistenta*

Autori: Mgr. Barbora Bírešová, PhD.
doc. PhDr. Rastislav Rosinský, PhD.
Mgr. Robert Sabo, PhD.
PaedDr. Eva Sobinkovičová, Ed.D.

Recenzenti: doc. Mgr. Jurina Rusnáková
Mgr. Monika Duždová

Jazyková úprava: PaedDr. Mária Ťavodová

Vydal: NIVAM

Vydanie: prvé

Formát: elektronický

Rok vydania: 2026

ISBN: 978–80-565-1708-6

Obrázky v publikácii boli vygenerované programom ChatGPT (nástroj DALL-E 3), OpenAI, 2026.

*Táto metodika je dostupná pod licenciou Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).
Dielo je možné voľne šíriť, kopírovať, upravovať a používať aj na komerčné účely za podmienky uvedenia autora.*

Plné znenie licencie: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sk>

NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE